

राई चाम्लिङ ला-मो छाब्लाखा (आधारभूत तह)

चैखाम टुका-नुका (६-८)

२०८१

१. छैमाखाम/छैमारी

चाम्लिङ रोदुङ ला चाम्लिङ रोदुङ डाइङलुङमो इला कुन्यौ । नेपालदा किरात रोनुङला हात्ताम हाल्युरा (२४) हिङे । चाम्लिङ रोदुङ लानाका छाब्दाको तिराको खै खै दे । छाब्दाकोमो त्योलाम नाका छैमास्या हेमा छाब्दामा तोयाँमो पोर्मुखा मुमामो होंमाडो कुङकुङको तोयाँमो फररङ मुमाडो खिम्मामो चैमान्चीमो मुधुई तोमास्या कुन्यौ । ओकोम छाब्लाखादा चाम्लिङ सुङ्सी चाम्लिङ लाङो होल्माको दिम क्रोसुङदा त्योलाम नाका लावै छैमास्या हेमा रुङ्मास्या फररङ खिम्मा रिलुङनी होंमा तोमादा बुसिमखा दिमक्रोसुङदा जोङ इमाको हिङे । बोखामा छाब्लाखा प्रारुप २०७६ वा चैखाम टुका नुका (६८) दा त्योहिङ्मा दिम क्रोसुङ होल्माको छैमा दिम क्रोसुङदा रुङ्दा इलानाका तोयाँम इमाहालमवा सोक्को ओको छाब्लाखा पोमैमाको कुन्यौ ।

चाम्लिङ सुङ्सी लामो ओको छाब्लाखा लावै लेमास्या खारुम मुमादा बुसिखाम हिङे । ओदाम खारुमुमास्यालै ऐमा प्लिमा खिम्मा हेमा छाम्मा सोक्को लावै लेमास्यादा खारु मुमाखादा रामाको हिङे । चाम्लिङ सुङ्सी लानाकामो त्योलामनाका चाम्लिङ सुङ्सी ला डाइमालुङमो खाबामी डाइङलुङची हेमा रिलुङनी केभा खाममो साम्दुङ मुमा हिङ्मा । ओकोम छाब्लाखावा डास्युको हिङे । ओकोम हिङ्मालै तोमा मुमालै छाब्लाक्रसुङ सुङ्गाम मुमाको हिङे । हेमा ओक्पामो लेमाखा हेमा विधामो खिमलै उम्काम्माको मुमाको हिङे । ओकोपामो बुसिम काम्माखा खारु मुमास्या तैमास्या मुमा लावै लेमाखा डासिमको हिङे । लेमास्या पोर्मुखामो क्रोसुङमो डाइदा विधा डुङ्माको हिङे । विधामो प्रकृतिदा बुसिम कामे कमेलो ला क्रसुङमो काम्मा काम्माको हिङे ।

चाम्लिङ सुङ्सीलामो छाब्लाखालै खारुमी हालम मुमा चैखाममो कामेको खारुमुमास्यादा मुमानो चैखाम कामेको खारु मुमास्या चैखाम साब्बोको चैमान्ची तोमान्ची दिम क्रोसुङमो रिखवा हेमा खिम चैमान्ची होल्मान्चि ना मुमाखारु हेमा चैलिपा होंमा तोमाले होलिमको हिङे । ओको छाब्लाखादा चाम्लिङ सुङ्सिला चैमान्चिमालै दुङ डो कामेको मुमा दिम डोलो कामेको छाब्लाखादा हिङेको मुधुई रुङ्मास्यानी हमा डाइलै विशेष कुङपोमानो हिङे । ओकोपामो बसिमदा दिमडोलो डाइ हिङ्माको तोयाँ लेमाखा प्लिमा पोर्मुमा हमा खारुखा खुरुनीलै हेम्मको हिङे । ओकोदालै चैमान्चीमा निङ्गरोल्योल्यो चैमान्चिमानो स्तर हेमा त्योकोपामो मुमाडैमामो डाइदा चैमान्ची खारुमुमास्यालै उम्छुङछानिनी मुसा चैमान्ची तोमान्चीमो स्तरण हमा हुङ्को हेमा धाक्को चैखाममो लम्बिय कामाकोदा बसिम खाम्दा दिम क्रसुङमो रिखवा हेमा खिम निर्धारणढ मुमाको हिङे । ओकोपामो दाहों दिमडोलो उम्छुङ्छानी पनि हेमा ख्लापो हल्मा नो चैमान्ची होल्मान्चीमा नो खामो हमा लावै लेमाखा हेमा प्लिमास्यामो हालामनाका डानाम (५०) कुङदिम हेमा डानाम (५०) बुङ्या होंमा तोमामो खामो हमा मुमाखारु छाम्मा नो मुमा चैलिपा होमा तोमालै काम्माको मुमाको हिङे ।

२. आधारभूत तह चैखाम टुका-नुका (कक्षा ६-८) मो लेम्मा चाम्मा खाम (सक्षमता) ची :

बुसिमडामा तहको-(टुका-नुकामो) खिम्माञ्ची डोंसी चैलिपाडा ईसुङ्सीला हुईलोको लेमाचाम्मा टोंमा हिडेको दिम्ची मुमाचाम्मा टुरे ।

(१.ई) त्योल्लामो रुड बनिवालाको छैमारी हेमा योको स्वला मुमा

(२.हा) रीलुङ्गिन हेमा डाईडालुड मो (विशेषता अनुरूप) न्योको- स्वला मुमा खुन्योको ला मो ऐमा-खाम हेमा प्लिमा-रुडमास्याडा

(३.सीम) होमा- खोंमा खाम दिम- क्रोसुङ् हेमा खाम-क्रोसुङ् डा हिङ्मा नो न्योको रुङ्मा- लिम्मा

(४.ल्यु) रुङ् लेमास्ये हेमा सुङ्सीला चैमाञ्चीदा सिलिङ् ढाँचा हेमा ऐलीमो रोंमालोमा

(५.डा) ईङ्सी ला कुङ् हिमास्यादा म्स्यालाखिमदा- भारादिम खोमानो हिङ्मा फ्रोमा

(६.टुका) लाम्मा हेमा चैमाञ्चीमो कुङ्मो चुङ्मारी हालाम सम्बन्ध स्थपना गरी दिमक्रसुङ् खोमा-मुमा हेमा होंमा- खोमा खाम

(७.सुका) छाम्मा- हिङ्मानो चैमास्ये हेमा न्योलोडो तिम्मा नाका हिङ्मा मुमानो होमाला सुङ्सी मिछैमा खा रुपेलो मुमा

(८.ला) ईसुङ्सी - खारु काम्माडा साछाम छाम्मा हिङ्मामो हेमा खोंमाखारु निलेमामो उपभोग

(९.नाम्ना) प्रयोजन हेमा डुङ् कामेको ला-मो ऐमा- लोमा खाम

३. (क) चैखामला चुङ्मारि टोमालोमा (चैखाम-टुका ६)

अङ्मारी त्येनाका प्लीमारी

चुङ्मारि टोमालोमा	चुङ्मारि टोमालोमामो म्हालामची
१. अङ्मानो तेभाखाले म्दुकचीमो सैमादिम लिम्मा	१.१ तेकाको, यनाको तेनाका डुङ्मादिमचीमो म्दुकची प्लिमा १.२ खैपा मिरको दिमची अन्योलो यन्मानो यनाको दिम लिम्मा १.३ डोको नाखै म्दुकची अङ्मानो अङ्मो खुन्योको दिम मुमा १.४ म्दुकखामडाको दिमची लेमा छैमानो सैमा लिम्मा
२. म्दुक म्नुङ्लानिको प्लिमा नो लिम्मा चाम्मा	२.१ म्दुक म्नुङ्लानिको दिमची प्लिमा चाम्मा २.२ खैपाचीवा मिप्लिसेको म्दुकखामडाको दिमची न्योलो अङ्मानो सैमा लिम्मा २.३ म्नुङ्लानिको खुन्योको त्याल्ला रोंमानो प्लिमा चाम्मा
३. खाम्लामो म्नुङ्लाडाको न्यो सेको दिम मुमा।	३.१ म्दुकखाम तेनाका म्नुङ्लाडाको टुरासाडेको तेनाका टुरासाडाको दिम मुमा ३.२ म्दुकला तेनाका म्नुङ्लाडाको दिमडा खोमानो सैमा लिम्मा दिम मुमा ३.३ म्दुकलाडाको तेनाका म्नुङ्लाडाको न्यो इसेको दिम मुमा नो सैमा लिम्मा
४. सञ्चारखाममो तेभाखाले म्दुकखाम अङ्मानो न्यो इसेको दिम मुमा	४.१ रेङ्गियो, टेलिभिजन तेनाका सञ्चारखामचीमो पामेको म्दुकखाम अङ्मानो न्यो इसेको दिम मुमा

	४.२ तेभाखाले सञ्चारखाम नाका रुडमा दिम पामेको छैमानो प्लिमा चाम्मा
५. तेभा खाले रुडमा दिमची फलाम्मा	५.१ रुडमा दिमचीमो तेभाखाले काम्खा छैमारि मुमा ५.२ म्हुकखाममो दिम फलाम्मानो दिम मुमा
६. तेभा खाले म्हुकडा मुमेको प्लिखादिम तेनाका वादविवादडा हेल्मान्चिनो रुडमा दिम इमाची चाम्मा	६.१ प्लिमादिम तेनाका वादविवादडा चाम्मालो भेला टुर्मा ६.२ प्लिमादिम तेनाका (रुडमिरुड) वादविवादमो सोस्को फलाम्माचीनो दिम मुमा चाम्मा
७. सामाजिक तेनाका सांस्कृतिकखामडानिको दिमची न्यो इसेको मुमा	७.१ सामाजिक तेनाका सांस्कृतिकखाम दिम ला मो न्यो इसेको दिम इमा ७.२ समाजडाको प्लिसियको ला, रुडरीसा, होसुडबैयाची रुडमा लेमा ७.३ केभा खाले खै खै ला लेसा अइन्योको ला प्लिमा
८. मुइदिम(कल्पना) तेनाका म्हुडछानिको म्हुकखाममो रुडमास्या दिम मुमा	८.१ देइ म्हुक तेनाका घटनाची अइमानो तिकोचीमो म्हुकखामचि भारा रुडमा चाम्मा ८.२ त्योडा इडाको म्हुकमो दिमचीडा प्लिमानो रुडमा चाम्मा

पर्वालाखामरी/खिम्मारी

चुइमारी टोंमालोमा	चुइमारी टोंमालोमामो म्हालामची
१. छाम्मारीखाम् क्रोसुड्चीमो स्वला, गति तेनाका यति खोमानो पर्वालामा	१.१ रिसिया खामलै गति, यति, स्वलानाका अइन्योलो पर्वालामा ४.२ रिसियाडा इडेको त्याल्लाची लेमा छैमा
२. खाम पर्वालामानो सैमादिम लिम्मा	२.१ खाम पर्वालामानो म्हुकखाम तेनाका कुडछाम लेमा २.२ खामडाको रुडछ कुडछाम लेमा २.३ खाम पर्वालामानो सैमादिम मुमा चाम्मा २.४ त्योडा इडाको खामडाको सैमा दिम लिम्मा मुमानो पर्वालामा
३. खाम पर्वालामानो त्याल्लाखा पोमैमा	३.१ खामडाको साब्दयोको नैया (वापा) त्याल्ला छैमा ३.२ खामडा साब्दयोको नैया त्याल्ला दिमछैमानो
४. छापाबालाको तेनाका विद्युतीय क्रोसुड्ची इस्कालासा पर्वालामा	४.१ छापाबालाको तेनाका विद्युतीय क्रोसुड्ची लेसा पर्वालामा ४.२ छापाबालाको तेनाका विद्युतीय क्रोसुड्चीडा छैमारी दिमची छैसा पर्वालामा ४.३ छापाबालाको तेनाका विद्युतीय क्रोसुड्ची इस्कालासा पर्वालामा
५. म्हुकखाममो छैसा लेसाको दिम मुसा पर्वालामा	५.१ पर्वालाखा क्रोसुड्ची पर्वालामानो म्हुकखाममो म्ही दिम लेमा ५.२ केभाखाले खाम पर्वालामानो छैमारी रुडदिम लेमा
	५.३ पर्वालाखा क्रोसुड्ची पर्वालामानो म्हुकखाममो रुडसा न्यो इसेको दिम मुमा
६. व्यवहारिक छाम्मारीमो खै खै म्हुकखामची छैमानो पर्वालामा	६.१ व्यवहारिक छाम्मारीमो खै खै म्हुकखामची छैसा पर्वालामा ६.२ लाबोला, विज्ञापन, बुईखाम्ला, सायरेमखाम्लाचीमो शाछामची पर्वालामा

छाम्माखामरी

चुइमारी टोंमालोमा	चुइमारी टोंमालोमामो म्हालामची
१. इडाको खाम तेनाका अनुच्छेदमो खोसाछाम्मा हेमा अइमानो छाम्मा	१.१ इडाको खाम तेनाका अनुच्छेदमो खोसा छाम्मा १.२ त्याल्ला, रुडमादिम हेमा अनुच्छेदची अइमानो छाम्मा
२. खामडामाको नैया त्याल्लामो रुडमास्ये छाम्मा, त्याल्ला मुमानो छैमा हेमा रुडमादिम मुमानो छाम्मा	२.१ खामडा इडाको नैया त्याल्लामो रुडमास्ये छाम्मा २.२ खामडाको त्याल्लामो म्खाम छैमा चाम्मा
	२.३ त्याल्लाचीलै साब्बोलो रुडमास्ये छेसा रुडमादिम छाम्मा २.४ पर्यायवाची, विपरीतार्थी, अनेकार्थी, श्रुतिसमभिन्नार्थी, अनुकरणात्मक, समावेशक, समावेश्य, लघुतावाची, समूहवाचक, प्राविधिक/ पारिभाषिक त्याल्ला हेमा उखान तुक्कामो साब्बोलो छाम्मा चाम्मा
३. यनाको, त्योकाको हेमा डैडाको खारु, त्योडा ह्यानि ओख्यानिको म्हुकखाममो भारा छाम्मा रुडमा चाम्मा	३.१ यनाको, त्योकाको, हेमा डैडाको खारु, ह्यानि ओख्यानिको म्हुकखाममो दिम कुम्मानो छाम्मा ३.२ यनाको, त्योकाको, हेमा डैडाको खारु, ह्यानि ओख्यानिको म्हुकखाममो दिमडा छाम्मा खिम्मा चाम्मा ३.३ डैदिमडाको दिम, ह्यानि ओख्यानिको म्हुकखामचीमो मुइदिमरीची छाम्मा रुडमा चाम्मा
४. रिसिया/ छाम शाछामचीमो खाम खोसा तिकोसोस्कोडो फ्लाम्मा छाम्मा	४.१ इडाको रिसिया, छाम शाछामची खिम्मानो म्धिक्कोटो म्छिक्कोटो दिम लेसा छाम्मा ४.२ रिसियाडाको त्याल्लाची छैमानो तिको त्याल्ला साब्बोलो छाम्मा चाम्मा
५. खाममो निसमरीची छैमानो सैमालिम्मा दिम मुमा	५.१ खामडाको भारा सैमा लिम्मा दिम्मा छाम्मा चाम्मा ५.२ खामडाको भारा दिमची ढानि हुइनि मिमु पेलेले छाम्मा चाम्मा ५.३ खामडाको पात्रचिमो किखाम्सुड/किखारुमसुड(चरित्र) रुडसा छाम्मा चाम्मा ५.४ इडाको केभा खाममो इकिनिको खामडा छाम्मा चाम्मा ५.५ इडाको खाम न्योलो खुन्योलो खिम्मानो न्यो इसेको दिम छैसा छाम्मा लेमा
६. सिरजंगा लिपीमो छैमारी दिम मुसा खिम्मा छाम्मामो हालाम छैमा	६.१ सिरजंगा लिपी दे डोस्को खाम्ला छैमा ६.२ सिरजंगा लिपीनाका छाम्मा हालाम लेमा ६.३ सिरजंगा लिपीनाका शाछाम छैमारी दिम लेमा छैमा
७. चाम्लिडलामो त्युमाटाम लेमानो छाम्मा	७.१ खामडा इडेको त्याल्लाची छैमा ७.२ अनुच्छेदडाको डुड, रुडमादिम, डैडेको दिमची छैमा लेमानो छाम्मा ७.३ खामडाको शाछामचीमो डैडेको दिमची लेमानो छाम्मा
८. म्हुकखाममो डैडेको दिमची न्यो इसेको भारा म्धिक्कोटो म्छिक्कोटो छैमानो लेमा	८.१ खामडाको डैडेको दिम तेनाका रुडछखामची लेमानो छाम्मा ८.२ खामडाको म्धिक्कोटो दिम लेमानो छाम्मा ८.३ खामडा इडेको म्हुकखाममो दिम न्यो इसेको लेमा
९. व्यवहारिक छाम्मारी छाम्मा लेमा	९.१ व्यवहारिक छाम्मारीची लाबोला, रुडछाम्, सायरेमछाम्, बुइदिम् छाम्मा लेमा ९.२ इमेल रुडछखाम छाम्मानो रोमालेमा
१०. म्हुकखामडा इडेको भारा छाम्मारीची छाम्मा लेमा	१०.१ म्हुकखामडा मिरेको सोस्को छाम्मारी छाम्मा लेमा १०.२ फैंडा इडेको सोस्को मिरेको छाम्मा लेमा १०.३ म्हुकखामडा इडेको सोस्को इस्काल्योको छाम्मारी शाछाम्

	छाम्मा
--	--------

३. (ख) चैखामला चुइमारि टोमालोमा (चैखाम- सुका ७)

अइमारी त्येनाका प्लीमारी

चुइमारि टोमालोमा	चुइमारि टोमालोमामो म्हालामची
१. अइमानो तेभाखाले म्हुकचीमो सैमादिम लिम्मा	१.१ तेकाको,यनाको तेनाका चुइमादिमचीमो म्हुकची प्लिमा १.२ खैपा मिरेको दिमची अन्योलो यन्मानो यनाको दिम लिम्मा १.३ डोको नाखै म्हुकची अइमानो अइन्यो खुन्योको दिम मुमा १.४ म्हुकखामडाको दिमची लेमा छैमानो सैमा लिम्मा
२. म्हुक म्नुडलानिको प्लिमा नो लिम्मा चाम्मा	२.१ म्हुक म्नुडलानिको दिमची प्लिमा चाम्मा २.२ खैपाचीवा मिप्लिसेको म्हुकखामडाको दिमची न्योलो अइमानो सैमा लिम्मा २.३ म्नुडलानिको खुन्योको त्याल्ला रोंमानो प्लिमा चाम्मा
३. खाम्लामो म्नुडलाडाको न्यो सेको दिम मुमा	३.१ म्हुकखाम तेनाका म्नुडलाडाको टुरासाडेको तेनाका टुरासाडाको दिम मुमा ३.२ म्हुकला तेनाका म्नुडलाडाको दिमडा खोमानो सैमा लिम्मा दिम मुमा ३.३ म्हुकलाडाको तेनाका म्नुडलाडाको न्यो इसेको दिम मुमा नो सैमा लिम्मा
४. सञ्चारखाममो तेभाखाले म्हुकखाम अइमानो न्यो इसेको दिम मुमा	४.१ रेडियो, टेलिभिजन तेनाका सञ्चारखामचीमो पामेको म्हुकखाम अइमानो न्यो इसेको दिम मुमा ४.२ तेभाखाले सञ्चारखाम नाका रुडमा दिम पामेको छैमानो प्लिमा चाम्मा
५. तेभा खाले रुडमा दिमची फ्लाम्मा	५.१ रुडमा दिमचीमो तेभाखाले काम्खा छैमारि मुमा ५.२ म्हुकखाममो दिम फ्लाम्मानो दिम मुमा
६. तेभा खाले म्हुकडा मुमेको प्लिखादिम तेनाका वादविवादडा हेल्मान्चिनो रुडमा दिम इमाची चाम्मा	६.१ प्लिमादिम तेनाका वादविवादडा चाम्मालो भेला टुर्मा ६.२ प्लिमादिम तेनाका (रुडमिरुड) वादविवादमो सोस्को फ्लाम्माचीनो दिम मुमा चाम्मा
७. सामाजिक तेनाका सांस्कृतिकखामडानिको दिमची न्यो इसेको मुमा	७.१ सामाजिक तेनाका सांस्कृतिकखाम दिम ला मो न्यो इसेको दिम इमा ७.२ समाजडाको प्लिसियको ला, रुडरीसा, होसुडवैयाची रुडमा लेमा ७.३ केभा खाले खै खै ला लेसा अइन्योको ला प्लिमा
८. मुइदिम (कल्पना) तेनाका म्हुड्डलानिको म्हुकखाममो रुडमास्या दिम मुमा	८.१ देइ म्हुक तेनाका घटनाची अइमानो तिकोचीमो म्हुकखामचि भारा रुडमा चाम्मा ८.२ त्योडा इडाको म्हुकमो दिमचीडा प्लिमानो रुडमा चाम्मा

पर्बालाखामरी/खिम्मारी

चुइमारी टोंमालोमा	चुइमारी टोंमालोमामो म्हालामची
१. छाम्मारीखाम् क्रोसुइचीमो स्वला, गति तेनाका यति खोमानो पर्बालामा	१.१ रिसिया खामलै गति, यति, स्वलानाका अइन्योलो पर्बालामा १.२ रिसियाडा इडेको त्याल्लाची लेमा छैमा
२. खाम पर्बालामानो सैमादिम लिम्मा	२.१ खाम पर्बालामानो म्हुकखाम तेनाका कुडछाम लेमा २.२ खामडाको रुडछ कुडछाम लेमा २.३ खाम पर्बालामानो सैमादिम मुमा चाम्मा २.४ त्योडा इडाको खामडाको सैमा दिम लिम्मा मुमानो पर्बालामा
३. खाम पर्बालामानो त्याल्लाखा पोमैमा	३.१ खामडाको साब्दयोको नैया (वापा) त्याल्ला छैमा ३.२ खामडा साब्दोको नैया त्याल्ला दिमछैमानो
४. छापाबालाको तेनाका विद्युतीय क्रोसुइची इस्कालासा पर्बालामा	४.१ छापाबालाको तेनाका विद्युतीय क्रोसुइची लेसा पर्बालामा ४.२ छापाबालाको तेनाका विद्युतीय क्रोसुइचीडा छैमारी दिमची छैसा पर्बालामा ४.३ छापाबालाको तेनाका विद्युतीय क्रोसुइची इस्कालासा पर्बालामा
५. म्हुकखाममो छैसा लेसाको दिम मुसा पर्बालामा	५.१ पर्बालाखा क्रोसुइची पर्बालामानो म्हुकखाममो म्ही दिम लेमा ५.२ केभाखाले खाम पर्बालामानो छैमारी रुडदिम लेमा
६. व्यवहारिक छाम्मारीमो खै खै म्हुकखामची छैमानो पर्बालामा	६.१ व्यवहारिक छाम्मारीमो खै खै म्हुकखामची छैसा पर्बालामा ६.२ लाबोला, विज्ञापन, बुईखाम्ला, सायरेमखाम्लाचीमो शाछामची पर्बालामा

छाम्माखाम्मरी

चुइमारी टोंमालोमा	चुइमारी टोंमालोमामो म्हालामची
१. इडाको खाम तेनाका अनुच्छेदमो खोसाछाम्मा हेमा अइमानो छाम्मा	१.१ इडाको खाम तेनाका अनुच्छेदमो खोसा छाम्मा १.२ त्याल्ला, रुडमादिम हेमा अनुच्छेदची अइमानो छाम्मा
२. खामडामाको नैया त्याल्लामो रुडमास्ये छाम्मा, त्याल्ला मुमानो छैमा हेमा रुडमादिम मुमानो छाम्मा	२.१ खामडा इडाको नैया त्याल्लामो रुडमास्ये छाम्मा २.२ खामडाको त्याल्लामो म्खाम छैमा चाम्मा
	२.३ त्याल्लाचीलै साब्दोलो रुडमास्ये छैसा रुडमादिम छाम्मा २.४ पर्यायवाची, विपरीतार्थी, अनेकार्थी, श्रुतिसमभिनार्थी, अनुकरणात्मक, समावेशक, समावेश्य, लघुतावाची, समूहवाचक, प्राविधिक/ पारिभाषिक त्याल्ला हेमा उखान टुक्कामो साब्दोलो छाम्मा चाम्मा
३. यनाको, त्योकाको हेमा डैडाको खारु, त्योडा ह्यानि ओख्यानिको म्हुकखाममो भारा छाम्मा	३.१ यनाको, त्योकाको, हेमा डैडाको खारु, ह्यानि ओख्यानिको म्हुकखाममो दिम कुम्मानो छाम्मा

रुडमा चाम्मा	३.२ यनाको, त्योकाको, हेमा डैडाको खारु, ह्यानि ओख्यानिको म्हुकखाममो दिमडा छाम्मा खिम्मा चाम्मा ३.३ डैदिमडाको दिम, ह्यानि ओख्यानिको म्हुकखामचीमो मुइदिमरीची छाम्मा रुडमा चाम्मा
४. रिसिया/ छाम शाछामचीमो खाम खोसा तिकोसोस्कोडो फ्लाम्सा छाम्मा	४.१ इडाको रिसिया, छाम शाछामची खिम्मानो म्धिकोटो म्धिकोटो दिम लेसा छाम्मा ४.२ रिसियाडाको त्याल्लाची छैमानो तिको त्याल्ला साब्बोलो छाम्मा चाम्मा
५. खाममो निसमरीची छैमानो सैमालिम्मा दिम मुमा	५.१ खामडाको भारा सैमा लिम्मा दिम्मा छाम्मा चाम्मा ५.२ खामडाको भारा दिमची ढानि हुइनि मिमु पेलेले छाम्मा चाम्मा ५.३ खामडाको पात्रचिमो किखाम्सुड/किखारुमसुड(चरित्र) रुडसा छाम्मा चाम्मा ५.४ इडाको केभा खाममो इकिनिको खामडा छाम्मा चाम्मा ५.५ इडाको खाम न्योलो खुन्योलो खिम्मानो न्यो इसेको दिम छैसा छाम्मा लेमा
६. सिरिजंगा लिपीमो छैमारी दिम मुसा खिम्मा छाम्मामो हालाम छैमा	६.१ सिरजंगा लिपी दे डोस्को खाम्ला छैमा ६.२ सिरजंगा लिपीनाका छाम्मा हालाम लेमा ६.३ सिरजंगा लिपीनाका शाछाम छैमारी दिम लेमा छैमा
७. चाम्लिडलामो त्युमाटाम लेमानो छाम्मा	७.१ खामडा इडेको त्याल्लाची छैमा ७.२ अनुच्छेदडाको डुड, रुडमादिम, डैडेको दिमची छैमा लेमानो छाम्मा ७.३ खामडाको शाछामचीमो डैडेको दिमची लेमानो छाम्मा
८. म्हुकखाममो डैडेको दिमची न्यो इसेको भारा म्धिकुटो म्धिकुटो छैमानो लेमा	८.१ खामडाको डैडेको दिम तेनाका रुडछखामची लेमानो छाम्मा ८.२ खामडाको म्धिकुटो दिम लेमानो छाम्मा ८.३ खामडा इडेको म्हुकखाममो दिम न्यो इसेको लेमा
९. व्यवहारिक छाम्मारी छाम्मा लेमा	९.१ व्यवहारिक छाम्मारीची लाबोला, रुडछाम्, सायरेमछाम्, बुइदिम् छाम्मा लेमा ९.२ इमेल रुडछखाम छाम्मानो रोंमालेमा
१०. म्हुकखामडा इडेको भारा छाम्मारीची छाम्मा लेमा	१०.१ म्हुकखामडा मिरेको सोस्को छाम्मारी छाम्मा लेमा १०.२ फैडा इडेको सोस्को मिरेको छाम्मा लेमा १०.३ म्हुकखामडा इडेको सोस्को इस्काल्योको छाम्मारी शाछाम् छाम्मा

३ (ग) चैखामला चुइमारि टोमालोमा (चैखाम-सुका ८)

अइमारी त्येनाका प्लीमारी

चुइमारि टोमालोमा	चुइमारि टोमालोमामो म्हालामची
१. अइमानो तेभाखाले म्हुकचीमो सैमादिम लिम्मा	१.१ तेकाको, यनाको तेनाका डुइमादिमचीमो म्हुकची प्लीमा १.२ खैपा मिरेको दिमची अन्योलो यन्मानो यनाको दिम लिम्मा १.३ डोको नाखै म्हुकची अइमानो अइन्यो खुन्योको दिम मुमा १.४ म्हुकखामडाको दिमची लेमा छैमानो सैमा लिम्मा

	१.५ म्हुकखाममो इडाको सैमादिम, लिम्मा दिमची छैसा खैमानो रुडमा
२. म्हुक म्हुडलानिको प्लिमा नो लिम्मा चाम्मा	२.१ म्हुक म्हुडलानिको दिमची प्लिमा चाम्मा २.२ खैपाचीवा मिप्लिसेको म्हुकखामडाको दिमची न्योलो अइमानो सैमा लिम्मा २.३ म्हुडलानिको खुन्योको त्याल्ला रोंमानो प्लिमा चाम्मा
३. खाम्लामो म्हुडलाडाको न्यो सेको दिम मुमा ।	३.१ म्हुकखाम तेनाका म्हुडलाडाको टुरासाडेको तेनाका टुरासाडाको दिम मुमा ३.२ म्हुकला तेनाका म्हुडलाडाको दिमडा खोमानो सैमा लिम्मा दिम मुमा ३.३ म्हुकलाडाको तेनाका म्हुडलाडाको न्यो इसेको दिम मुमा नो सैमा लिम्मा ३.४ म्हुकखाममो इडाको सैमादिम, लिम्मा दिमची छैसा खैमानो रुडमा ३.५ म्हुकखामडाको दिमची लेमा छैमानो सैमा लिम्मा
४. सञ्चारखाममो तेभाखाले म्हुकखाम अइमानो न्यो इसेको दिम मुमा	४.१ रेडियो, टेलिभिजन तेनाका सञ्चारखामचीमो पामेको म्हुकखाम अइमानो न्यो इसेको दिम मुमा ४.२ तेभाखाले सञ्चारखाम नाका रुडमा दिम पामेको छैमानो प्लिमा चाम्मा ४.३ केभा खाले खै खै ला लेसा अइन्योको ला प्लिमा
५. तेभा खाले रुडमा दिमची फ्लाम्मा	५.१ रुडमा दिमचीमो तेभाखाले काम्खा छैमारि मुमा ५.२ म्हुकखाममो दिम फ्लाम्मानो दिम मुमा ५.३ सञ्चारखाम नाका रुडमा दिम पामेको छैमानो प्लिमा चाम्मा
६.तेभा खाले म्हुकडा मुमेको प्लिखादिम तेनाका वादविवादडा हेल्मान्चिनो रुडमा दिम इमाची चाम्मा	६.१ प्लिमादिम तेनाका वादविवादडा चाम्मालो भेला टुर्मा ६.२ प्लिमादिम तेनाका वादविवादमो सोस्को फ्लाम्माचीनो दिम मुमा चाम्मा
७. सामाजिक तेनाका सांस्कृतिकखामडानिको दिमची न्यो इसेको मुमा	७.१ सामाजिक तेनाका सांस्कृतिकखाम दिम ला मो न्यो इसेको दिम इमा ७.२ समाजडाको प्लिसियको ला, रुडरीसा, होसुडबैयाची रुडमा लेमा ७.३ केभा खाले खै खै ला लेसा अइन्योको ला प्लिमा
८. मुइदिम(कल्पना) तेनाका म्हुडछानिको म्हुकखाममो रुडमास्या दिम मुमा	८.१ देइ म्हुक तेनाका घटनाची अइमानो तिकोचीमो म्हुखखामचि भारा रुडमा चाम्मा ८.२ त्योडा इडाको म्हुकमो दिमचीडा प्लिमानो रुडमा चाम्मा ८.३ परिचित विषयवस्तुको स्वतन्त्र वर्णन गर्न ८.४ आफ्नो दैनिकीलाई मौखिक रूपमा वर्णन गर्न

पर्बालाखाम्री/खिम्मारी

चुइमारी टोंमालोमा	चुइमारी टोंमालोमामो म्हालामची
१. छाम्मारीखाम् क्रोसुङ्गीमो स्वला, गति तेनाका यति खोमानो पर्बालामा	१.१ रिसिया खामलै गति,यति, स्वलानाका अइन्योलो पर्बालामा १.२ रिसियाडा इडेको त्याल्लाची लेमा छैमा १.३ पाठमा खामडा साब्बोको नैया त्याल्ला दिमछैमानो
२. स्वस्वर पठन र मौन पठन गर्न	२.१ निर्धारित समयभित्र पाठको स्वस्वर पठन गरी गति बृद्धि गर्न

	२.२ निर्धारित पाठको मौन पठन गरी प्रश्नोत्तर गर्न
३. खाम पर्बालामानो सैमादिम लिम्मा	३.१ खाम पर्बालामानो म्हुकखाम तेनाका कुडछाम लेमा ३.२ खामडाको रुडछ, कुडछाम लेमा ३.३ खाम पर्बालामानो सैमादिम मुमा चाम्मा ३.४ त्योडा इडाको खामडाको सैमा दिम लिम्मा मुमानो पर्बालामा
४. खाम पर्बालामानो त्याल्लाखा पोमैमा	४.१ खामडाको साब्दयोको नैया (वापा) त्याल्ला छैमा ४.२ खामडा साब्दोको नैया त्याल्ला दिमछैमानो ४.३ खामडा साब्दोको नैया त्याल्लाचिलै पोमलैमा
५. छापाबालाको तेनाका विद्युतीय क्रोसुङ्ची इस्कालासा पर्बालामा	५.१ छापाबालाको तेनाका विद्युतीय क्रोसुङ्ची लेसा पर्बालामा ५.२ छापाबालाको तेनाका विद्युतीय क्रोसुङ्चीडा छैमारी दिमची छैसा पर्बालामा ५.३ छापाबालाको तेनाका विद्युतीय क्रोसुङ्ची इस्कालासा पर्बालामा
६. म्हुकखाममो छैसा लेसाको दिम मुसा पर्बालामा	६.१ पर्बालाखा क्रोसुङ्ची पर्बालामानो म्हुकखाममो म्ही दिम लेमा ६.२ केभाखाले खाम पर्बालामानो छैमारी रुडदिम लेमा ६.३ पर्बालाखा क्रोसुङ्ची पर्बालामानो म्हुकखाममो रुडसा न्यो इसेको दिम मुमा
७. व्यवहारिक छाम्मारीमो खै खै म्हुकखामची छैमानो पर्बालामा	७.१ व्यवहारिक छाम्मारीमो खै खै म्हुकखामची छैसा पर्बालामा ७.२ लाबोला, विज्ञापन, बुईखाम्ला,सायरेमखाम्लाचीमो शाछामची पर्बालामा ७.३ निर्धारित पाठका विषयवस्तु बोध गर्ने गरी पढ्न

छाम्माखाम्मी

चुइमारी टोमालोमा	चुइमारी टोमालोमामो म्हालामची
१. इडाको खाम तेनाका अनुच्छेदमो खोसाछाम्मा हेमा अइमानो छाम्मा	१.१ इडाको खाम तेनाका अनुच्छेदमो खोसा छाम्मा १.२ त्याल्ला, रुडमादिम हेमा अनुच्छेदची अइमानो छाम्मा
२.खामडामाको नैया त्याल्लामो रुडमास्ये छाम्मा, त्याल्ला मुमानो छैमा हेमा रुडमादिम मुमानो छाम्मा	२.१ खामडाको त्याल्लामो म्खाम छैमा चाम्मा २.२ खामडा इडाको नैया त्याल्लामो रुडमास्ये छाम्मा २.३ त्याल्लाचीलै साब्दोलो रुडमास्ये छैसा रुडमादिम छाम्मा २.४ पर्यायवाची, विपरीतार्थी, अनेकार्थी, श्रुतिसमभिन्नार्थी, अनुकरणात्मक, समावेशक, समावेश्य, लघुतावाची, समूहवाचक, प्राविधिक/पारिभाषिक त्याल्ला हेमा उखान टुक्कामो साब्दोलो छाम्मा चाम्मा

३. यनाको, त्योकाको हेमा डैडाको खारु, त्योडा ह्यानि ओख्यानिको म्हुकखाममो भारा छाम्सा रुडमा चाम्मा	३.१ यनाको, त्योकाको, हेमा डैडाको खारु, ह्यानि ओख्यानिको म्हुकखाममो दिम कुम्मानो छाम्मा ३.२ यनाको, त्योकाको, हेमा डैडाको खारु, ह्यानि ओख्यानिको म्हुकखाममो दिमडा छाम्मा खिम्मा चाम्मा ३.३ डैदिमडाको दिम, ह्यानि ओख्यानिको म्हुकखामचीमो मुइदिमरीची छाम्सा रुडमा चाम्मा
४. रिसिया/ छाम शाछामचीमो खाम खोसा तिकोसोस्कोडो फलाम्सा छाम्मा	४.१ इडाको रिसिया, छाम शाछामची खिम्मानो म्धिकोटो म्धिकोटो दिम लेसा छाम्मा ४.२ रिसियाडाको त्याल्लाची छैमानो तिको त्याल्ला साब्ब्योलो छाम्मा चाम्मा
५. खाममो निसमरीची छैमानो सैमालिम्मा दिम मुमा	५.१ खामडाको भारा सैमा लिम्मा दिम्मा छाम्मा चाम्मा ५.२ खामडाको भारा दिमची ढानि हुइनि मिमु पेलेले छाम्मा चाम्मा ५.३ खामडाको पात्रचिमो किखाम्सुड/किखारुमसुड(चरित्र) रुडसा छाम्मा चाम्मा ५.४ इडाको केभा खाममो इकिनिको खामडा छाम्मा चाम्मा ५.५ इडाको खाम न्योलो खुन्योलो खिम्मानो न्यो इसेको दिम छैसा छाम्मा लेमा
६. किरात सिरजंगा लिपीमो छैमारी दिम मुसा खिम्मा छाम्मामो हालाम छैमा	६.१ किरात सिरजंगा लिपी दे डोस्को खाम्ला छैमा ६.२ किरात सिरजंगा लिपीनाका छाम्मा हालाम लेमा ६.३ किरात सिरजंगा लिपीनाका शाछाम छैमारी दिम लेमा छैमा ६.४ पदयोग हेमा पदवियोगमो अइन्योको ला प्लिमा
७. चाम्लिडलामो त्युमाटाम लेमानो छाम्मा	७.१ खामडा इडेको त्याल्लाची छैमा ७.२ अनुच्छेदडाको डुड, रुडमादिम, डैडेको दिमची छैमा लेमानो छाम्मा ७.३ खामडाको शाछामचीमो डैडेको दिमची लेमानो छाम्मा ७.४ कारक हेमा विभक्तिची छैमा
८. म्हुकखाममो डैडेको दिमची न्यो इसेको भारा म्धिकुटो म्धिकुटो छैमानो लेमा	८.१ खामडाको डैडेको दिम तेनाका रुडछखामची लेमानो छाम्मा ८.२ खामडाको म्धिकुटो दिम लेमानो छाम्मा ८.३ खामडा इडेको म्हुकखाममो दिम न्यो इसेको लेमा
९. व्यवहारिक छाम्मारी छाम्मा लेमा	९.१ व्यवहारिक छाम्मारीची लाबोला, रुडछाम्, सायरेमछाम्, बुइदिम् छाम्मा लेमा ९.२ इमेल रुडछखाम छाम्मानो रोमालेमा ९.३ खामडा इडेको म्हुकखाममो दिम न्यो इसेको लेमा
१०. म्हुकखामडा इडेको भारा छाम्मारीची छाम्मा लेमा	१०.१ म्हुकखामडा मिरेको सोस्को छाम्मारी छाम्मा लेमा १०.२ फैडा इडेको सोस्को मिरेको छाम्मा लेमा १०.३ म्हुकखामडा इडेको सोस्को इस्कात्योको छाम्मारी

शाछाम् छाम्माम्

४ (क) म्दुखामडामो क्षेत्र (रिखवा) क्रम (खिम) तेनाका/हेमा म्हालाम्ची (चैकाम्- टुका ६)

क्र. सं.	विधा हेमा म्दुकखाम	अइमारी त्येनाका प्लीमारी	खिममारी	छाम्मारी	त्याल्लाखा	चाम्लिङ लामो संरचना हेमा वर्णविन्यास	खारु/डुङ /कार्यघण्टा
१.	रिसिया वोखामा सावद्यो को (देशभक्ति)	१.१ ऐंमा हेमा दिमक्रसुडदा दिम मुमा १.२ पूर्णपक्षमो छैमारी मुमा १.३ सैमालिममा मुमा १.४ खामखिमदा दुङ कामेको सैमा लिममा १.५ रुडमाको दिम दुङ कामेको दिम मुमा	१.१ रिसिया रुडमा खिममा १.२ दुङ कामेलो छैमा १.३ खाममो दिम क्रसुड छैमा १.४ कुङ छैमा १.५ सैमालिममा	१.१ ऐंमा, खोमा, छाम्माम् १.२ गद्यदा खैमा, छाम्माम् १.३ रिसिया कोलेलो मुमा १.४ सैमालिममा रुडमाको रुडमो कुङ छाम्माम् १.५ कुङ दिम छाम्माम्	१.१ स्वला कामेको दिम(लयात्मक) त्याल्लाची मो छैमारी हेमा रोमालेमा	१.१ पूर्णपछेमो छैमारी मुमा १.२ हाकारा हिडेको त्याल्ला छैमा, मुमा १.३ वर्णविन्यास मो छैमारी (महाप्रानमो दिम् छैमारी म्ह,न्ह, इह,	९
२.	त्याति (कथा)	२.१ ऐमा हेमा दिम क्रसुड छैमा २.२ कुङ हाकेलोमुमा धा.नि. हेमा ऐं मुमा २.३ दिमची मुमा सैमा लिमम २.४ पात्र छैमा २.५ म्खाल्योदा ऐंमा प्लिमा कुङमो दिम फ्रोमा	२.१ दुङ सों, स्वला लैमानो खिममा, हेमा पोमुमा २.२ कुङ्दा खिममाहेमा दिमची मुमा २.३ वनामैमा पात्र हेमा दुङ छैमा २.४ खाममो दिम क्रसुड छै २.५ सैमा लिममा मुमा	२.१ सैमा लिममा २.२ कुङ दिम काम्मा २.३ भारा छाम्माम् २.४ म्छुङ छानी छाम्माम् २.५ त्याल्ल कोल्माको सों रुडमा स्या त्याति छाम्माम् २.६ त्योको	२.१ सैमा विफुल्लो त्याल्ला छैमारी हेमा रोमालेमा २.२ ला वनिवाला को विफुल्लो त्याल्ला रुङ् खोम्माम्	२.१ सर्वनुङ त्याल्लामो हेमा प्रयोग २.२ सम्बन्धवाचक, प्रश्नवाचक हेमा निजवाचक सर्वनुङ २.३ सर्वनुङ्मो नुङपदपिडा	९

		२.६ सैमा लिम्मा		स्को दा हेमा दिम कसुडदा मस्खाल्योको छाम्मा		सङ्गति हेमा मुमा	
३.	छाम/(छि-धि छाम (गीत)	३.१ दुडका मेको स्वला डो खिम्मा, पोमैमा फुड्मा ३.२ सैमा वलिनालाकोत्याल ल छैमा ३.३ दिममुमा हेमा सैमा लिम्मा ३.४ दिमकसुड कुम्मा कुडदिम फुड्मा ३.५ दिमकसुडदा हयुड्म नो तोया हेमा मुमाको खारु फुड्मा ३.६ टोमाको ऐमाको टिराको फुड्मा	३.१ सैमालिमा हेमा दिमपोर्म म नो छाम्मा ३.२ कुडकुयाँ इ खिम्मा हेमा दिम मुमा ३.३ छिवामाँ कुवामा छैमा ३.४ वनिवालको त्याल्ल छैमारी ३.५ खाममों दिमकसुड छैमा ३.६ सैमा लिमा	३.१ त्योकोस्को त्याल्लामो छैम हेमा मुमा ३.३ ऐमास्य छाम्मास्य ३.४ अनुच्छेदपुरण भारा ३.५ बुंदा कुमा ३.६ खाममों दिमकसुड छैमा ३.७ सैमा लिमा	३.१ मछुड्छा नि त्याल्लामो दिम छैमा हेमा मुमा ३.२ स्वला साब्बोको मिल्बालेक ो स्वला नाका त्याल्लामो छैमारी हेमा रोमालेमा	३.१ त्याल्ला मो दिम छैमारी हेमा मुमा ३.२ मछुड्छा नि दाहों खैमा ३.३ वर्णविन्यास मो छैमारी हेमा मुमा ३.५ निकुड रुड हेमा तापोमी त्याल्लाची चम	१०
४	प्लिमास्ये (संवाद)	४.१ ऐमा पद, पदावली छैमा ४.२ फ्लाम्मा हेमा दिम कसुड छैमा ४.३ कुड छेमा फ्रेमा हेमा लिम्मा ४.४ प्लिमा लिम्मा, हेमा सैमालिम्मा ४.५ सामदुड	४.१ हिड्मास्य द्युड कामेलो दिम कामेलो फुड्मा ४.२ वनिवाको त्याल्ला छैमा ४.३ छिवामाकुवामा छैमारी ४.४ प्लिमा लिम्मा, सैमालिम्मा	४.१ छियामा- कुवामा खिम्मा छैमा ४.२ भारा छाम्मा ४.३ ऐमा छाम्मा, फ्लाम्मा, छाम्मा ४.४ सैमालिम्मा ४.५ रुड्मास्या,	४.१ तापो त्यल्ला छैमारी, ओडाको डाँहो डाँहो खिम्मा टैमा ४.२ खैपा त्याल्लामो छैमारी हेमा रोमालेमा	४.१ रुड्मा दिम (परिवर्तन) मुमा तकाफेल मुमा (क) छय खोडा हिड्मा नो दिम ताका फेल मुमा (ख) खिम्मा हिड्दा मुमा	१०

		लहोमुमा, रुङ्मा स्यदा ला फुङ्मा		संमामुमा ४.६ दिमकामु कोलेलो मुमा ४.७ फ्लाम्मा दिमकामुछाम्मा		खारु ४.२ वर्णविन्यास मो छैमारी मुमा (नासिक्य वर्णमो छैमारी)	
५.	कुड- वुलिम (जीवनी/ राष्ट्रिय)	५.१ ऐंमा हेमा छैमा ५.२ छिवामा कुवामा छैमा हेमा फुङ्मा ५.३ सैमा लिम्मा ५.४ ऐंमा हेमा म्वलिम प्लिमा ५.५ ऐंमा प्लिमा ५.६ दिमममुमा, हिङ्मा ५.७ दोकै, मिनामो दिङ्माको कुड फुङ्मा	५.१ दुड दाहो स्वलालैमा नो खिम्मा हेमा उङ्मा खैमा ५.२ कुड खिम दिम मुमा ५.३ त्याल्ला विनिवालाको छैमा ५.४ छाब्ला खिम्मा-छैमा ५.५ सैमा लिम्मा ५.६ छापिवालको क्रसुड	५.१ छियामा कुमामा काम्मा ५.२ सैमा लिम्मा ५.३ म्वलि मदा हिङ्मा नो छाम्मा, खोमा ५.४ त्योकोस्को कुड-वुलिम छाम्मा ५.५ थोपा कुम्मा ५.६ सोक्को दिम, दिमक्रसुङ्मा दिङ्मानो इस्खालो छाम्मा	५.१ होलेको त्याल्ला छैमा हेमा मिहोलको त्याल्ला छैमारी तेनाका रोमालेमा	५.१ छाम्मा फुङ्दारी, छैमा हेमा मुमा (क) दयुराको फुङ्दारी सैमा, थुङ्गलङ्ग, टुङ्गढेको फुङ्दारी ५.२ वर्णविन्यास मो छैमा हेमा मुमा (य/व)	१०
६.	त्याति डाङ- डालुङ त्यात्ती (सामाजि क वा स्थानीय व्यवसायि क कथा)	६.१ भारा ऐंमा, प्लिमा ६.२ खारुमी क्रसुङ्मो हिङ्मादा कुड वनामै मैमा फ्रेमा ६.३ दिम क्रसुङ्मो हिङ्मादा कुड वनामै मैमा	६.१ सैमा लिम्मा ६.२ कुड दिम हेमा छैमा ६.३ वनिवालाको त्याल्ला छैमा ६.४ सैमा लिम्मा मुमा छैमा ६.५ दुड कामेको त्याल्या रुङ्मा	६.१ सैमा लिम्मा ६.२ छियामा कुवामा रुमास्य ६.३ म्स्खालोको रुङ्मा, दिम क्रसुङ्मा ६.४ भारा	६.१ ऐंमानो त्योकोस्को खै-खै इकढोस्को ऐमारी त्याल्ला छैमा चाम्मानो रोमालेमा	६.१ योदेसेको धातुमो छैमारी हेमा मुमा ६.२ खारुपदमो छैमारी मुमा ६.३ वर्णविन्यास मो छैमारी हेमा (य/व)	१०

		फ्रेमा ६.४ हिङ्मा कुड हिङ्मा रुब्धाको टिरा ६.५ फ्लोमा इमा-टैमा, सोक्को दिम रिखँवा, ईथसुड डैमानो फ्रेमा	६.६ सैमा लिम्मा	छाम्मा ६.५ म्छुङोको रुङ्मास्या ६.६ त्याति को लेलो हमा सोक्को त्यति छाम्मा ६.७ दिमक्रसुडदा म्खाल्योको छाम्मा		भारापामो डाई डालुड मुमाखाम	
७.	रुडमिरुड (वादविवाद)	७.१ ऐंमा हेमा कुड मुमा ७.२ संयोगात्मक मूलोलेमानो दिम, फ्रुङ्मा ७.३ दिमक्रसुडमो भारा त्याति रुङ्मा ७.४ दिममुमा सैमालिम्मा ७.५ हिङ्मा, फ्रुमा ७.६ रुड इमारुड इमा हेमा रुङ्ग विरुड, रुङ्मा ७.७ द्यो रुङ्मा रुङ्मो खिमादा हिङ्मास्य रोंमालै मुमालै खारु दा हेमा रुङ्मास्य	७.१ दुड का मेलोस्वलाडो खिम्मा, हेमा वुसि खैमा ७.२ वनिवालाको त्याल्ला छैमा ७.३ कुडखिम्मा हेमा दिम मुमा ७.४ पात्र, छियामा कुवामा छैमा ७.५ खाममो दिमक्रसुड छैमाञ्ची ७.६ सैमालिम्मा	७.१ छिवामा कुवामा काम्मा ७.२ भारा छाम्मास्य छैमारी ७.३ ऐंमा हेमा त्योकोस्कोडो छाम्मा ७.४ सैमालिम्मा ७.५ थोपा कुम्मा ७.६ इमाको टोकिनुडदा रुडमिरुड छाम्मा	७.१ इकिनिको /निडनोक ो त्याल्ला भारा त्याल्लामो छैमा-म'मा हेमा रोमालेमा	७.१ आल्सेको खताको हेम खाताको हेमा वारुडको छैमा हेमा मुमा ७.२ वर्णविन्यास छैमा हेमा मुमा तालव्य (उबवितर्वा) वर्नमो छैमारी हेमा मुमा	१०
८.	धिनुङ्ला (निबन्ध)	८.१ दुडकामेलो स्वला खिम्मा हेमा हैडा खैमा ८.२ कुडखिम्मा,	८.१ सैमालिम्मा ८.२ सैमानो मुमा ८.३ खोमानो	दिमक्याँ युङ्गनो रुङ्माको दिम मुमा	८.१ प्रावि धक/पारि भाषिक त्याल्लामो छैमारी	८.१ विशेषण पद छैमारी हेमा मुमा	१०

		दिममुमा ८.३ वनिवालाको त्याल्ला छैमा ८.४ छिवामा-कुवामा खिम्म रुड्स्य ८.५ खाममो दिमक्रसुड छैमा हेमा सैमालिम्मा ८.६ रुड इमा/टैमा ८.७ छिछाम-धिछाम रिखंवा-धिछाम (आम्कान्ह) निजात्मक)	छाम्मा ८.४ थोपा कुम्मा ८.५ अनुच्छेद कोल्मा हमा अनुच्छेद छाम्मा ८.६ त्योकोस्को हमा दिमक्रसुडदा हिड्मानो म्खाल्योको छाम्मा		हेमा रोमालेमा ८.२ गुणवोधक हेमा सङ्ग्यवोधक विशेषणटोड सङ्गति ८.३ वर्णविन्यास मो छैमारी हेमा मुमा (उकार इकार)	
९.	रिसिया (नीति/सामाजिक)	१.१ ऐमा हेमा छैमा १.२ सैमा लिम्मा दिम १.३ दिम डिडमा, हेमा मिन्मा १.४ दिममो फ्रोमा हेमा छाम्मा १.५ दिमदा युडमा नो सैमा दिम मुमा १.६ ऐमा नो प्लिमा	१.१ स्वलालैमा नो खिम्मा १.२ वनिवालाको छैमा हेमा रुड्मा लेमा १.३ खाममो दिमलै छैमा १.४ सैमालिम्म	१.१ ऐमा छाम्मा १.२ सैमा लिम्माहेमा कुड फ्रोमा १.३ कुड छाम्मा १.४ त्याल्ला कोल्मा १.५ दिमकुर्यां युड्मो रुड्माको दिम मुमा	१.१ त्योस्को १.२ त्योस्को त्याल्ल्याछैमा हेमा मुमा १.१ नुड पद मो डारुड रुड्मा १.२ सर्वनुड त्याल्लामो छैमा हेमा मुमा १.३ सर्वनुड पदमो नुड हमा खारुपद दाहोँ मुमा	१०

१०	खारुमी छाम्मास्ये /व्यवहारि रक छाम्मारी -विदाको रुडछाम (चिठी/नि वेदन)	१०.१ ऐंमा हेमा वापेको दिम छैमा १०.२ दिमक्रसुड छैमारी १०.३ चानाका सैमुमा हेमा दिम क्रसुड फ्रुडमा १०.४ दिम मुम हेमा सैमालिम्मा १०.५ दुङ्गामेलो लाब्धोलो खारुदानी मुमा १०.६ वनाम्माको छैमा हमा रुडमा १०.७ ऐंमानो छैमा कुड्मोदिम इठसुडदा मुमा	४.१ दुड कामेको स्वला लैमा नो खिम्मा, खैमा ४.२ कुडकुयाँ खिम्मा हेमा दिम मुमा ४.३ वनिवाला को त्याल्ला छैमारी ४.४ दुडका मेको हेमा चैहिवालेको दा वुसि रुड फ्रोमा मुमा	१०.१ छाम्मा, वनाम्मा, १०.२ सैमालिम्मा १०.३ रुडम्माको दिमदा लावोला छाम्मा	१०.१ तितिस्को त्यल्लामो छैमारी, विफुल्लो त्यल्लामो छैमा फ्रुडमा हेमा रोमालेमा	१०.१ विशेषण पदमो छैमारी हेमा मुमा १०.२ वर्णविन्यास मो छैमारी दिम (न्ह, ल्ह, व्ह)	१०
११.	प्लिमाखा म (वक्तृता)	११.१ ऐंमा हेमा दिम क्रसुड ११.२ छिया कुवामा छैमा फ्रुडमा ११.३ ऐंमा वुलिमडो का मेको दिम रुडमा ११.४ ऐंमा नो रुडमा ११.५ ह्युडसैमा लिम्मामुमा ११.६	११.१ दुड मामेको स्वला वा खिम्मा ११.२ कुडकुयाँ खिम्मा हेमा दिम मुमा ११.३ त्याल्ला वनिवाला को छैमा ११.४ छिवामा कुवामा छैमा ११.५ सेमलोंमा ह्युमा वनामैमा	११.१ तापोत्याल्ला छैमा फ्रुडमा ११.२ छिवामा कुवामा, काम्मा ११.३ सैमा रुडमा दिम, वना मैमा ११.४ म्वुलिमदा ह्युमा नो, छाम्मा, खोमा ११.५ त्योकोस्को कुड	११.१ इटो/इकर । त्याल्लामो छैमारी हेमा रोमालेमा	११.१ इठसुड मुमा नो छैमा फ्रुडमा ११.२ ठुइलुड त्याल्लामो छैमा, फ्रुडमा	१०

		कुड कुयाँ त्यल्ला वनामैमा हेमा फुङ्मा		वुलिम छाम्मा ११.६ ठोपा कुम्मा ११.७ त्योकोस्को ईस्खाल्योलो छाम्मा			
१२.	कुङ्मुइदि म/इहोम । (संस्मरण / नियात्रा)	१२.१ ऐंमा हेमादिम क्रसुङ्दा हिङ नो दिम मुमा १२.२ रिसियामी दिम फुङ्मा हेमा सैलिम्मा १२.३ कुङ छैमा फ्रोमा हेमा लिम्मा १२.४ गद्यदा लिम्मा, हेमा मिन्मा १२.५ खाममो दिम क्रसुङ छैमा १२.५ रिसिया कामेलो खिम्मा १२.६ खै-खै रिसिया ऐंमा हेमा कुङ छैमा	१२.१ दुङ कामेलो स्वलाङो खिम्मा १२.२ वनिवालाको त्यल्ला छैमा १२.३ सैमा लिम्मा हेमा कुङको दिम फ्रोमाट १२.४ कामेको त्यल्ला छैमा १२.५रिसिया वोलेलो मुमा १२.६ खै-खै रिसिया छाममुमा	१२.१ साराम्मा ऐंमानो छाम्मा १२.२ गद्यदा खैमा १२.३ स्व सैमालिम्मा हेमा कुङ फ्रोमा १२.४ भारा छाम्मा १२.५ रिसिया वोलेलो मुमा १२.६ वनिवालाको रिसिया फ्लाम्मा १२.७ त्योकोस्को विधा दिमक्रसुङ द्या म्खाल्योको रिसिया छाम्मा	१२.१ स्वालाका मेको डाइ- डालुङ त्यल्ला छैमा फुङ्मा हेमा रोमालेमा १२.३ खिम त्यल्ला मुमा (क) साम्दुङ त्यल्ला मुमा (ख) सोरो त्यल्ला मुमा द्वारा त्यल्ला वनामैमा	१०	
१३.	किराँत सिरजंगा लिपिमो छैमाखाम (निबन्ध वा	१३.१ अइमारी हेमा म्दुक्खाम लेमा छैमा १३.२ खाम्ला छैमारी हेमा	१३.१ डुङ्खाम खिम्माखाम १३.२ मौन खिम्माखाम हेमा छलफल	१४.१ सैमा लिम्मादिम १३.२ सैमादिम मुमा लिपीनाका वनामैमाखाम	१३.१ लिपीनाका फ्लाम्माखा ममो त्यल्लाची छैमारी हेमा रोमा	१३.१ चाम्लिङ लामो ल्युकोटाङाक ो हिङेको दिमची डैमा	१०

	व्रविधि संवन्धी लेख)	रुडमा चाम्मा १३.३ अइमारी हेमा द्योटुम्खाम्ला छैमारी १३.४ सैमा लिम्मा दिम, द्योटुम्खाम्ला हेमा खाम्ला १३.५ खाम्ला डो द्योटुम्खाम्ला रुडमा चाम्मा	१४.३ खाम्ला हेमा द्योटुम्खाम्ला छैमारी १३.४ खाम्ला हेमा द्योटुम्काम्खाम्ला छैमा लेमा १३.५ लिपी लेमा छैमा रुडमा चाम्मा १३.६ सैमा लिम्मादिम	१४.३ छाम्माखाम ठाँचा हेमा लिपी फलाम्माखाम १३.४ लिपीनाका लिम्मादिम छाम्माखाम १३.५ लिपीनाका रुडछखाम शाछाम छाम्माखा	लेमाखाम	टैमारी १३.२ वर्न छैमारी हेमा मुमा (साउँ अक्षरची)	
--	----------------------------	--	---	---	---------	--	--

४ (ख) म्दुखामडामो क्षेत्र(रिखवा) क्रम(खिम) तेनाका/हेमा म्हालाम्ची (चैकाम्- सुका ७)

ब्र न. स .	विधा हेमा म्दुखाम	अइमारी त्येनाका प्लीमारी	खिममारी	छाम्मारी	त्याल्लाखा	चाम्लिङ संरचना वर्नर्विन्यास	लामो हेमा	खारु डुङ/का र्य घण्टा
१	रिसिया छाम (देशभक्ति / नीतिपर क)	१.१ म्दुखाममो अइमारी, छलफल हेमा अन्तर्क्रिया १.२ सैमा लिम्मा दिम १.३ म्दुखाममो अनुमान हेमा मुइदिम १.४ म्दुखाममो साछाम १.५ म्दुखाममो इडाको सैमादिम, लिम्मा दिमची छैसा खैमानो रुडमा १.६ म्दुखाममो प्लिखा	१.१ लयबद् नाका खिममा १.२ संरचना छैमारी १.३ सन्दर्भ छैमा लेमा १.४ खाममो म्दुखाम लेमा छैमा सैमादिम	१.१ अइसा छाम्माखाम १.२ सैमा लिम्मादिम हेमा डैडाको दिम १.३ रुडछखाम छाम्मारी १.४ इडाको विधा हेमा म्दुखामडा डैमानो इस्काल्योको शाछाम मुमा १.५ संरचनामो फ्लाम्मारी	१.१ त्याल्लाची छैमानो स्वाला कामेको त्याल्ला छैमारी हेमा रोमालेमा	१.१ चाम्लिङ लामो नुङ हेमा सर्वनुङ ल्युमाटाम		९
२	त्याति (लोक/मि थक)	२.१ अइमारी हेमा म्दुक तेनाका सन्दर्भ छैमारी २.२ त्यातिमो धारणा लेमा मुमानो छैमा २.३ त्यातिमो म्दुककाम भारा छलफल मुमानो दे डोसोको छैमा २.४ त्यातिमो म्दुकडानाका	२.१ वाइ वाइ इइमानो त्याति खिममा २.२ संरचना,पात्र, घटना तेनाका ह्यानि ओख्यानिको छैमारी २.३ खाममो म्दुखाम छैमारी	२.१ सैमा लिम्मा दिम २.२ त्याल्ला हेमा फ्लाम्मादिमची छाम्माखाम २.३ सार छाम्माखाम २.४ तिको त्याल्ला विधा हेमा म्दुखामडा सोस्को शाछाम छाम्मा २.५ पात्र	२.१ विपरीतार्थी, श्रुतिसमभिन्नार्थी त्याल्लामो छैमारी हेमा म्कामलोमा	१.२ नुङ हेमा सर्वनुङमो सङ्गति		१०

		इस्कात्योको दिम मुमा २.५ त्यातिमो म्टुकखामडाको घटना, अनुमान तेनाका न्यो इसेको दिम २.६ त्यातिडाको पात्रचीमो तुलना		छैमारी हेमा तुलना २.६ त्यातिडाको त्याल्लाकाची लेमा			
३	प्लिमास्ये (संवाद)	३.१ अइमारी हेमा अनुमान ३.२ अइमारी हेमा सैमादिम मुमा ३.३ छलफल हेमा सैमालिम्मा दिम ३.४ म्टुकखाममो प्लिखारी हेमा शाछाम लेमा	३.१ आशय, सन्दर्भ तेनाका म्टुकखामडा खोमानो फ्लाम्माखाममो खिम्मारी ३.२ संरचना छैमारी ३.३ घटना टुराको छैमारी ३.४ तर्क हेमा समर्थन	३.१ सार छाम्मारी ३.२ अइमानो हेमा सारामैसा छाम्मा ३.३ सैमा लिम्मादिम ३.४ फ्लाम्माखाम संवाद/ वादविवाद छाम्मारी	३.१ संवाद विधा हेमा म्टुकखामडा इस्कात्योको शाछाम छाम्मारी	३.१ पूर्णविराम, अल्पविराम, प्रस्न चिन्ह, उद्गार चिन्हमो छैमारी हेमा मुमा ३.२ वर्णविन्यासमो छैमारी हेमा मुमा (ह्रस्व, दीर्घमो दिम)	९
४	कुडबुलि म(राष्ट्रीय)	४.१ अइमारी हेमा संरचना छैमारी ४.२ शैली छैमारी ४.३ घटनाक्रम छैमारी, हिडमाखाम मुमा हेमानो रुडमा ४.४ कुडबुलिममो रुडमादिम ४.५ छलफल, सैमालिम्मा दिम हेमा अनुमान ४.६ मुइमारी, मुइदिम हेमा	४.१ डुडखामडा खिम्मारी ४.२ मौन खिम्मारी हेमा सैमालिम्मा दिम ४.३ घटना कुम्मा हेमा सार ४.४ संरचना छैमारी ४.५ घटनाक्रम छैमारी ४.६ रुडछखाम मुमा हेमा लक्ष्य निर्धारण	४.१ घटनाक्रम मिलामैमा ४.२ सार छाम्मारी ४.३ सैमालिम्मा दिम ४.४ कुडबुलिमखाम खोमालेमा ४.५ इडाको कुडबुलिममो छाम्मारी ४.६ मिनामो कुडबुलिमकाम छाम्मारी	४.१ श्रुतिसमभिन्नार्थी त्याल्लामो छैमारी हेमा रोमालेमा	४.१ पद सङ्गति (क) समावेशी हेमा असमावेशी वचनमो सङ्गति (ख) पुरुषमो सङ्गति	९

		मौखिक शास्त्राम					
५	प्रबन्ध/वि धनुडला (मुन्दुमी रेरेकुवाख म)	५.१ अइमारी हेमा म्धि म्टुकखाम मुइदिम ५.२ म्टुकखाममो सार ५.३ छलफल हेमा सैमालिम्मादिम ५.४ घटना हेमा सार वर्णन/रुडमा ५.५ डुइडाको हेमा मुइडाकोदिम रुडमा	५.१ डुडकाम्मारी स्वलाडा खिम्मारी ५.२ मौन खिम्मारी हेमा छलफल ५.३ संरचना छैमारी ५.४ खाममो म्टुकखाम छैमारी हेमा लेमाछैमा ५.५ रुडछखाम लेमाछैमा	५.१ अइमानो छाम्मारी ५.२ घटनाक्रम मिलामैमा हेमा सार छाम्मारी ५.३ सैमालिम्मादिम ५.४ साब्बोको म्टुक टोकिनुडडा शास्त्राम छाम्मारी ५.५ बुँदा कुम्मा	५.१ म्टुकखामडा राँडाको मुन्दुमी त्याल्लाचीमो रुडमादिम लेमा चैमा तेनाका रोंमालेमा	५.१ वर्तमान, भूत हेमा भविष्यत कालमो लेमाछैमान मुमा ५.२ वर्णविन्यासमो छैमारी हेमा मुमा ब/व (उच्चारणसम्सा)	९
६	खारुमी छाम्मास्ये (व्यवहारि क छाम्मारी) (रुडछाम) निवेदन	६.१ अइमारी संरचना ६.२ शैली फ्लाम्मारी ६.३ छलफल हेमा सैमालिम्मा दिम ६.४ केभाखाले माध्यामनाका प्लिमानो रुडछखाम रोंमालेमा	६.१ मौन खिम्मारी हेमा छलफल ६.२ संरचना छैमारी ६.३ खाममो म्टुकखाम लोमा लेमा ६.४ सन्देश छैमानो लेमा ६.५ सैमा लिम्मादिम	६.१ सैमा लिम्मादिम ६.२ सैमादिम बानामैमा ६.३ छाम्मारीमो ढाँचा हेमा शैली फ्लाम्माखाम ६.४ लिम्मादिम छाम्मारी ६.५ रुडछखाम खामडाको फ्लाम्मारी शास्त्राम	६.१ म्टुकखामडामो त्याल्लाची छैमालेमा तेनाका रोंमालेमा ६.२ शिष्टाचार हेमा सम्बोधन त्याल्लामो छैमारी हेमा रोंमालेमा	६.१ अपूर्ण पछेमो छैमारी हेमा मुमा ६.२ दित्व दिम छैमा लैमा हेमा मुमा ६.३ वर्णविन्यासमो छैमारि हेमा मुमा (व/ए)	९
७	त्याति/ कथा (सा माजि क) डाइडालु ड	७.१ अइमारी हेमा अन्तर्क्रिया ७.२ धारणा बनामुइमा हेमा रुडमालेमा ७.३ छलफल हेमा सैमालिम्मादिम ७.४ त्याति रुडमा हेमा घटना रुडमा	७.१ स्वलाडा खिम्मारी ७.२ मौन खिम्मारी ७.३ संरचना, पात्र हेमा घटना छैमारी ७.४ खाममो म्टुकखाम लेमा छैमा छलफल	७.१ पात्र छैमारी हेमा काम्माचीनो छलफल ७.२ सैमालिम्मा दिम ७.३ घटनाक्रम मिलामैमा ७.४ सार छाम्माखाम ७.५ तार्किक हेमा न्यो इसेको दिम छाम्माखाम	७.१ अनेकार्थी त्याल्ला छैमारी हेमा रोंमापोमा लेमा ७.२ उखान हेमा टुक्कामो छैमारी हेमा रोंमापोमा लेमा	७.१ पूर्ण पछेमो छैमारी हेमा मुमा ७.२ तालव्य छैमारी हेमा मुमा त, थ, द, ध, न	९

		७.५ अनुमान हेमा मुइदिमडा लेमा छैमा तेनाका रुडमा चाम्मा		७.६ खोसाछाम्माखाम हेमा अइमाखाम छाम्मारी शाछाम			
८	धिनुडला /निबन्ध (निजात्म क)	८.१ अइमारीखाम हेमा लामो शैली छैमारी ८.२ सैमा लिम्मादिम हेमा छलफल ८.३ म्दुक क्षेत्रडा डैमानो म्दुखाममो लेमा छैमा हेमा डैडाको दिम रुडमा चाम्मा ८.४ तथ्य, मुल्य हेमा विचार लेमाछैमा हेमा न्यो इसेको रुडमा ८.५ अनुमान, मुइदिम हेमा म्दुक रुडमा	८.१ डुडकाम्मारी स्वलाडा खिम्मारी ८.२ मौन खिम्मारी हेमा छलफल ८.३ संरचना छैमारी ८.४ घटनाक्रम छैमारी ८.५ रुडछखाम लेमाछैमा	८.१ घटनाक्रम मिलामैमा हेमा सार बनमैमा ८.२ सैमालिम्मादिम मुमानो लैमा ८.३ अनुच्छेद छाम्माखाम ८.४ बुँदा कुम्मा ८.५ फ्लाम्माखाममो धिनुडला छाम्माखाम ८.६ इडाको विधा हेमा म्दुखामडा इस्काल्योसोस्को शाछाम छाम्माखाम	८.१ निडनोकोमोची त्याल्लामो छैमारी हेमा रोमा लेमा	८.१ कारकमो छैमारी हेमा मुमा (कर्ता, कर्मा, करण हेमा अपदान ८.२ विभक्तिमो छैमारी हेमा मुमा (वा, लै, नाका, मो)	१०
९	रिसिया (सामाजि क)	९.१ अइमारी हेमा म्दुखामो मौखिक प्रतिक्रिया ९.२ लय छैमारी, छलफल हेमा सैमा लिम्मादिम ९.३ खामडा रुडछ, मुइदिम ९.४ मुइदिमडाको म्दुक रुडमा लेमा चाम्मा	९.१ लयबद् खिम्माखाम ९.२ संरचना छैमारी ९.३ सन्दर्भ डैमा छैमा ९.४ सैमा लिम्मा दिम	९.१ सन्देश छाम्माखाम ९.२ भाव छाम्माखाम ९.३ रिसियामो संरचनमो फ्लाम्माखाम ९.४ रिसियाडाको म्दुखाममो इडाको सैमा लिम्मा दिम	९.१ रिसियाडाको त्याल्लाचिमो रुडदिम रोमा पोमा लेमा	९.१ क्रियायोगीमो छैमारी हेमा मुमा समयवाचक स्थानवाचक रीतिवाचक ९.२ नामयोगीमो छैमारी हेमा मुमा	९

		९.५ म्टुकखामडा इडाको कुडदिम रुडमा चाम्मा ९.६ इडाको म्टुकखामडा डैसा सैमा लिम्मा दिम बनामैमा दिम छैमारी					
१०.	कुडबुलि म/ जीवनी (अन्तराष्ट्रिय)	१०.१ अइमारी हेमा म्धि म्धि म्टुकखाम लेमा छैमा १०.२ घटनाक्रम छैमारी हेमा रुडमा चाम्मा १०.३ अइमारी हेमा मिनावुलिममो मदिमची १०.४ सैमा लिम्मा दिम, छलफल हेमा मुइदिम १०.५ धारणा बनामैमानो रुडमा चाम्मा	१०.१ डुडकाम्मारी स्वलाडा खिम्मारी १०.२ मौन खिम्मारी हेमा छलफल १०.३ संरचना छैमारी १०.४ घटनाक्रम छैमारी १०.५ प्रेरणा लेमा छैमा हेमा लक्ष्य निर्धारण	१०.१ संरचना हेमा शैली छैमारी १०.२ घटना मिलामैमाखाम १०.३ मिनावुलिम छाम्माखाम १०.४ सार छाम्माखाम १०.५ सैमा लिम्मा दिम १०.६ फ्लाम्माखाम कुडबुलिम छाम्माखाम १०.७ बुदाँ कुम्मा १०.८ इडाको सोस्को इस्काल्योको कुडबुलिम छाम्माखाम	१०.१ विपरीतार्थी त्याल्लामो छैमारी हेमा रोमा लेमा	१०.१ संयोजकमो छैमारी हेमा मुमा १०.२ विस्मयादिवोधक छैमालैमा हेमा मुमा १०.३ निपातमो छैमारी हेमा मुमा	९
११.	प्लिमा खाम (वक्तृता)	११.१ अइमारी हेमा न्यो इसेकोदिम ११.२ संवेगात्मक हेमा टयाँछ्योक्सा तर्कमो रुडमा लेमादिम ११.३ म्टुकखाममो	११.१ म्टुकखामडा फ्लाम्माखाम खिम्माखाम ११.२ संरचना छैमारी ११.३ घटनाक्रम छैमारी ११.४ खाममो म्टुकखाम छैमा लेमादिम	११.१ घटनाक्रम मिलामैमाखाम ११.२ सार छाम्माखाम ११.३ सारामैखा छाम्माखाम ११.४ सैमा लिम्मादिम हेमा तार्किक छाम्माखाम ११.५ बुदाँ	११.१ इडाको त्याल्लाखाममो छैमारी हेमा रोमालेमा ११.२ इकरा/इटो त्याल्लाखाम(सिङ्गो) मो छैमारी हेमा रोमालेमा	११.१ करण हेमा अकरणमो छैमारी हेमा मुमा ११.२ प्रत्ययनाका शब्द बनामैमा	९

		सार रुडमा, लेमादिम ११.४ छलफल हेमा सैमा लिम्मा दिम ११.५ अन्तरक्रिया हेमा सामस्या छैमारी ११.६ समस्या समाधानपरक निष्कर्ष मुमा हेमा कथन		कुम्मा ११.६ इडेको विधा हेमा म्टुकखामडा इस्काल्योको शाछाम छाम्मा			
१ २ .	कुड्मुइदि म/इहोम । (संस्मरण / नियात्रा)	१२.१ अइमारी हेमा न्यो इसेको दिम १२.२ खामडाको रुडछखाममो रुडमादिम लेमा १२.३ म्टुकखाममो सार रुडमा लेमा छैमा चाम्मा १२.४ छलफल हेमा सैमा लिम्मा दिम १२.५ डैडेको दिमडा रिलुड होसुडमो छैमादिम रुडमा १२.६ मुइदिम हेमा अनुमानडा ह्यानि ओख्यानिमो छैमादिम रुडमा	१२.१ म्टुकखाममो स्वलाडा खिम्माखाम १२.२ म्टुकखाममो इडाको ह्यानि ओख्यानिको छैमारी १२.३ संरचना छैमारी १२.४ घटनाक्रम, छैमारी, टिपोट हेमा मिलामैमाखाम १२.५ खाममो म्टुकखाम लेमा छैमा हेमा रुडछखाम लेमा छैमा	१२.१ भ्रमणमो म्टुकखाममो छाम्माखाम रुडमा लेमा १२.२ टोकिनुडडा म्टुकखाममो रुडमाकाम लेमा छैमा १२.३ स्वअनुभव मिलामैमानो इस्काल्योको शाछाम छाम्मा १२.४ सैमा लिम्मादिम	१२.१ मौलिक हेमा आगन्तुक त्याल्लामो छैमारी हेमा रोंमा लेमा	१२.१ वाक्यमो छैमारी हेमा मुमा (क) पुरुषनाका (ख) वचननाका	९
१ ३ .	त्यात्ति (किराती मिथक)	१३.१ अइमारी हेमा संरचना छैमारी	१३.१ डुडखाम खिम्माखाम १३.२ मौन	१३.१ सैमा लिम्मादिम १३.२ सैमादिम	१३.१ फ्लाम्माखाममो त्याल्लाचीछैमारी	१३.१ शब्दवर्ग, काल र पक्ष	९

		१३.२ ढाँचा हेमा शैली फ्लाम्माखाम १३.३ म्टुकखाममो प्लिमाखाम रुडमाचाम्मा हेमा अन्तकरिया १३.४ सञ्चार हेमा कुडदिममो लामो शैली रोंमा लेमा १३.५ छलफल हेमा सैमा लिम्मादिम	खिम्माखाम हेमा छलफल १३.३ संरचना, ढाँचा हेमा शैली छैमारी १३.४ खाममो म्टुकखा छैमा लेमा १३.५ रुडछखाम लेमा छैमा रुडमा चाम्मा १३.६ सैमा लिम्मादिम	मुमा बनामैमाखाम १३.३ छाम्माखाम ढाँचा हेमा शैली फ्लाम्माखाम १३.४ लिम्मादिम छाम्माखाम १३.५ सन्दर्भ, हयानि ओख्यानिका रुडछखाम शाछाम छाम्माखाम	हेमा रोंमा लेमाखाम	कोटीमा छैमारी हेमा मुमा १३.२ पदवियोगमो छैमारी हेमा मुमा	
१ ४ .	किरांत सिरिजङ्गा लिपिमो छैमाखाम	१४.१ अइमारी हेमा म्टुकखाम लेमा छैमा १४.२ खाम्ला छैमारी हेमा रुडमा चाम्मा १४.३ अइमारी हेमा द्योटुम्खाम्ला छैमारी १४.४ सैमा लिम्मा दिम, द्योटुम्खाम्ला हेमा खाम्ला १४.५ खाम्ला डो द्योटुम्खाम्ला रुडमा चाम्मा	१४.१ दुडुखाम खिम्माखाम १४.२ मौन खिम्माखाम हेमा छलफल १४.३ खाम्ला हेमा द्योटुम्खाम्ला छैमारी १४.४ खाम्ला हेमा द्योटुम्काम्खाम्ला छैमा लेमा १४.५ लिपी लेमा छैमा रुडमा चाम्मा १४.६ सैमा लिम्मादिम	१४.१ सैमा लिम्मादिम १४.२ सैमादिम मुमा लिपीनाका बनामैमाखाम १४.३ छाम्माखाम ढाँचा हेमा लिपी फ्लाम्माखाम १४.४ लिपीनाका लिम्मादिम छाम्माखाम १४.५ लिपीनाका रुडछखाम शाछाम छाम्माखाम	१४.१ लिपीनाका फ्लाम्माखाममो त्याल्लाची छैमारी हेमा रोंमा लेमाखाम	१४.१ किरात सिरिजङ्गा लिपिमो स्वरवर्ण छैमारी हेमा मुमा १४.२ किरात सिरिजङ्गा लिपिमो अड्क छैमारी हेमा मुमा	९

४ (ग) म्हुकखामलामो क्षेत्र (रिखवा) क्रम (खिम) तेनाका/ हेमा म्हालाम्ची चैखाम् (टुका ६- नुका ८)

क्र. स.	विधा हेमा म्हुकखाम	अइमारी तेनाका प्लीमारी	खिममारी	छाम्मारी	त्याल्लाखा	चाम्लिङ संरचना वर्णविन्यास लामो हेमा	खारु /डुङ/ कार्य घण्टा
१.	रिसिया छाम (देशभक्ति/ नीतिपरक)	१.१ म्हुकखाममो अइमारी, छलफल हेमा अन्तक्रिया १.२ सैमा लिम्मा दिम १.३ म्हुकखाममो अनुमान हेमा मुइदिम १.४ म्हुकखाममो साछाम १.६ म्हुकखाममो प्लिखा	१.१ लयवद् नाका खिममा १.२ संरचना छैमारी १.३ सन्दर्भ छैमा लेमा १.४ खाममो म्हुकखाम लेमा छैमा सैमादिम	१.१ अइसा छाम्माखाम १.२ सैमा लिम्मादिम हेमा डैडाको दिम १.३ रुडछखाम छाम्मारी १.४ इडाको विधा हेमा म्हुकखामडा डैमानो इस्काल्योको शाछाम मुमा १.५ संरचनामो फलाम्मारी	१.१ स्वला कामेको त्याल्लाची छैमाना रोमालेमा हेमा छैमारी	१.१ चाम्लिङ लामो नुड हेमा सर्वनुड ल्युमाटाम १.२ नुड हेमा सर्वनुडमो सङ्गति १.३ वर्णविन्यासमो छैमारी (ह्रस्व हेमा दीर्घ दिममो छैमारी)	९
२.	त्याति (लोक)	२.१ अइमारी हेमा म्हुक तेनाका सन्दर्भ छैमारी २.२ त्यातिमो धारणा लेमा मुमानो छैमा २.३ त्यातिमो म्हुककाम भारा छलफल मुमानो दे डोसोको छैमा २.४ त्यातिमो म्हुकडानाका इस्काल्योको दिम मुमा २.५ त्यातिमो म्हुकखामडाको घटना, अनुमान तेनाका न्यो इसेको दिम २.६ त्यातिडाको पात्रचीमो तुलना	२.१ वाइ वाइ इइमानो त्याति खिममा २.२ संरचना, पात्र, घटना तेनाका ह्यानि ओख्यानिको छैमारी २.३ खाममो म्हुकखाम छैमारी २.४ पाठको विषयवस्तु बोध र प्रश्नोत्तर	२.१ सैमा लिम्मा दिम २.२ त्याल्ला हेमा फलाम्मादिमची छाम्माखाम २.३ सार छाम्माखाम २.४ तिको त्याल्ला विधा हेमा म्हुकखामडा सोस्को शाछाम छाम्मा २.५ पात्र छैमारी हेमा तुलना २.६ त्यातिडाको त्याल्लाकाची लेमा २.७	२.१ विपरीतार्थी, श्रुतिसमभिन्नार्थी त्याल्लामो छैमारी हेमा म्कामलोमा	२.१ चाम्लिङ लामो ल्युमाटामडाको म्हुकखाम लोमा २.२ विषेय हेमा विशेषणमो सङ्गति २.३ असमापक क्रियामो छैमारी हेमा मुमा	९

				सम्बन्धित विधा वा विषयवस्तुमा आधारित स्वतन्त्र रचना			
३.	कुडबुलिम (जीवनी, राष्ट्रिय)	३.१ अइमारी हेमा संरचना छैमारी ३.२ शैली छैमारी ३.३ घटनाक्रम छैमारी, हिडमाखाम मुमा हेमानो रुडमा ३.४ कुडबुलिममो रुडमादिम ३.५ छलफल, सैमालिम्मा दिम हेमा अनुमान ४.६ मुइमारी, मुइदिम हेमा मौखिक शाछाम	३.१ डुडखामडा खिम्मारी ३.२ मौन खिम्मारी हेमा सैमालिम्मा दिम ३.३ घटना कुम्मा हेमा सार ३.४ संरचना छैमारी ३.५ घटनाक्रम छैमारी ३.६ रुडछखाम मुमा हेमा लक्ष्य निर्धारण	३.१ घटनाक्रम मिलामैमा ३.२ सार छाम्मारी ३.३ सैमालिम्मा दिम ३.४ कुडबुलिमखाम खोमालेमा ३.५ इडाको कुडबुलिममो छाम्मारी ३.६ मिनामो कुडबुलिमकाम छाम्मारी	३.१ श्रुतिसमभिन्नार्थी त्याल्लामो छैमारी हेमा रोमालेमा	३.१ पूर्णविराम, अल्पविराम, प्रस्न चिन्ह, उद्गार चिन्हमो छैमारी हेमा मुमा ३.२ वर्णविन्यासमो छैमारी हेमा मुमा (ह्रस्व, दीर्घमो दिम)	९
४.	खारुमी छाम्मास्ये (व्यावहारिक) छाम्मारी (रुडछाम) निवेदन (वडा खारुखिम (कार्यालय) वा टुड्माखारुतिम (गाउँपालिका)	४.१ अइमारी संरचना ४.२ शैली फलाम्मारी ४.३ छलफल हेमा सैमालिम्मा दिम ४.४ केभाखाले माध्यामनाका प्लिमानो रुडछखाम रोंमालेमा	४.१ मौन खिम्मारी हेमा छलफल ४.२ संरचना छैमारी ४.३ खाममो म्दुकखाम लोमा लेमा ४.४ सन्देश छैमानो लेमा ४.५ सैमा लिम्मादिम	४.१ सैमा लिम्मादिम ४.२ सैमादिम वानामैमा ४.३ छाम्मारीमो ढाँचा हेमा शैली फलाम्माखाम ४.४ लिम्मादिम छाम्मारी ६.५ रुडछखाम खामडाको फलाम्मारी शाछाम	४.१ म्दुकखामडाम १ त्याल्लाची छैमालेमा तेनाका रोंमालेमा ४.२ शिष्टाचार हेमा सम्बोधन त्याल्लामो छैमारी हेमा रोंमालेमा	४.१ पद सङ्गति ४.१ समावेशी हेमा असमावेशी वचनमो सङ्गति ४.२ वचनमो सङ्गति ४.३ पुरुषमो सङ्गति	९
५.	धिनुडला/निबन्ध (निजात्मक)	५.१ अइमारीखाम हेमा लामो शैली छैमारी ५.२ सैमा लिम्मादिम हेमा छलफल ५.३ म्दुक	५.१ डुडकाम्मारी स्वलाडा खिम्मारी ५.२ मौन खिम्मारी हेमा छलफल ५.३ संरचना छैमारी ५.४ घटनाक्रम छैमारी	५.१ घटनाक्रम मिलामैमा हेमा सार वनामैमा ५.२ सैमालिम्मादिम मुमानो	५.१ निडनोकोमोच १ त्याल्लामो छैमारी हेमा रोंमा लेमा	५.१ वर्तमान, भूत हेमा भविष्यत कालमो लेमाछैमान मुमा ५.२ वर्णविन्यासमो छैमारी हेमा मुमा (व/व उच्चारणसम्सा)	९

		क्षेत्रडा डैमानो म्टुकखाममो लेमा छैमा हेमा डैडाको दिम रुडमा चाम्मा ५.४ तथ्य, मुल्य हेमा विचार लेमाछैमा हेमा न्यो इसेको रुडमा ५.५ अनुमान, मुइदिम हेमा म्टुक रुडमा	५.५ रुडछखाम लेमाछैमा	लैमा ५.३ अनुच्छेद छाम्माखाम ५.४ बुँदा कुम्मा ५.५ फलाम्माखामम ० धिनुडला छाम्माखाम ५.६ इडाको विधा हेमा म्टुकखामडा इस्काल्योसोर को शाछाम छाम्माखाम			
६.	त्याति/ कथा (सामाजिक) डाइडालुड	६.१ अइमारी हेमा अन्तरक्रिया ६.२ धारणा बनामुइमा हेमा रुडमालेमा ६.३ छलफल हेमा सैमालिम्मादिम ६.४ त्याति रुडमा हेमा घटना रुडमा ६.५ अनुमान हेमा मुइदिमडा लेमा छैमा तेनाका रुडमा चाम्मा	६.१ स्वलाडा खिम्मारी ६.२ मौन खिम्मारी ६.३ संरचना, पात्र हेमा घटना छैमारी ६.४ खाममो म्टुकखाम लेमा छैमा छलफल	६.१ पात्र छैमारी हेमा काम्माचीनो छलफल ६.२ सैमालिम्मा दिम ६.३ घटनाक्रम मिलामैमा ६.४ सार छाम्माखाम ६.५ तार्किक हेमा न्यो इसेको दिम छाम्माखाम ६.६ खोसाछाम्माखा म हेमा अइमाखाम छाम्मारी शाछाम	६.१ अनेकार्थी त्याल्ला छैमारी हेमा रोमापोमा लेमा ६.२ उखान हेमा टुक्कामो छैमारी हेमा रोमापोमा लेमा	६.१ अपूर्ण पछेमो छैमारी हेमा मुमा ६.२ दिव दिम छैमा लैमा हेमा मुमा ६.३ वर्णविन्यासमो छैमारि हेमा मुमा (व/ए)	९
७.	प्रबन्ध/धिनुड ला (मुन्दुमी रेरेकुवा)	७.१ अइमारी हेमा म्धि म्टुकखाम मुइदिम ७.२ म्टुकखाममो सार ७.३ छलफल हेमा सैमालिम्मादिम ७.४ घटना हेमा	७.१ डुडकाम्मारी स्वलाडा खिम्मारी ७.२ मौन खिम्मारी हेमा छलफल ७.३ संरचना छैमारी ७.४ खाममो म्टुकखाम छैमारी हेमा लेमाछैमा ७.५ रुडछखाम लेमाछैमा	७.१ अइमानो छाम्मारी ७.२ घटनाक्रम मिलामैमा हेमा सार छाम्मारी ७.३ सैमालिम्मादि म ७.४ साब्बोको	७.१ म्टुकखामडा राँडाको मुन्दुमी त्याल्लाचीमो रुडमादिम लेमा चैमा तेनाका रोमालेमा	७.१ पूर्ण पछेमो छैमारी हेमा मुमा ७.२ तालव्य छैमारी हेमा मुमा त, थ, द, ध, न	९

		सार वर्णन/रुडमा ७.५ डुइडाको हेमा मुइडाकोदिम रुडमा		म्टुक टोकिनुडडा शाछाम छाम्मारी ७.५ वुँदा कुम्मा			
८.	प्लिमास्ये (संवाद)	८.१ अइमारी हेमा अनुमान ८.२ अइमारी हेमा सैमादिम मुमा ८.३ छलफल हेमा सैमालिम्मा दिम ८.४ म्टुकखाममो प्लिखारी हेमा शाछाम लेमा	८.१ आशय, सन्दर्भ तेनाका म्टुकखामडा खोमानो फ्लाम्माखाममो खिम्मारी ८.२ संरचना छैमारी ८.३ घटना टुराको छैमारी ८.४ तर्क हेमा समर्थन	८.१ सार छाम्मारी ८.२ अइमानो हेमा सारामैसा छाम्मा ८.३ सैमा लिम्मादिम ८.४ फ्लाम्माखाम संवाद/ वादविवाद छाम्मारी	८.१ संवाद विधा हेमा म्टुकखामडा इस्काल्योको शाछाम छाम्मारी	८.१ कारकमो छैमारी हेमा मुमा (कर्ता, कर्मा, करण हेमा अपदान ८.२ विभक्तिमो छैमारी हेमा मुमा (वा, लै, नाका, मो)	९
९.	रिसिया (सामाजिक))	९.१ अइमारी हेमा म्टुकखामो मौखिक प्रतिक्रिया ९.२ लय छैमारी, छलफल हेमा सैमा लिम्मादिम ९.३ खामडा रुडछ मुइदिम ९.४ मुइदिमडाको म्टुक रुडमा लेमा चाम्मा ९.५ म्टुकखामडा इडाको कुइदिम रुडमा चाम्मा ९.६ इडाको म्टुकखामडा डैसा सैमा लिम्मा दिम बनामैमा दिम छैमारी	९.१ लयबद् खिम्माखाम ९.२ संरचना छैमारी ९.३ सन्दर्भ डैमा छैमा ९.४ सैमा लिम्मा दिम	९.१ सन्देश छाम्माखाम ९.२ भाव छाम्माखाम ९.३ रिसियामो संरचनमो फ्लाम्माखाम ९.४ रिसियाडाको म्टुखाममो इडाको सैमा लिम्मा दिम	९.१ रिसियाडाको त्याल्लाचिमो रुडदिम रोंमा पोमा लेमा	९.१ क्रियायोगीमो छैमारी हेमा मुमा समयवाचक स्थानवाचक रीतिवाचक ९.२ नामयोगीमो छैमारी हेमा मुमा	९
१०.	कुडबुलिम/ जीवनी (अन्तराष्ट्रिय)	१०.१ अइमारी हेमा म्धि म्धि म्टुकखाम लेमा छैमा १०.२ घटनाक्रम	१०.१ डुइकाम्मारी स्वलाडा खिम्मारी १०.२ मौन खिम्मारी हेमा छलफल	१०.१ संरचना हेमा शैली छैमारी १०.२ घटना मिलामैमाखाम	१०.१ विपरीतार्थी त्याल्लामो छैमारी हेमा रोंमा लेमा	१०.१ संयोजकमो छैमारी हेमा मुमा १०.२ विस्मयादिवोधक छैमालैमा हेमा मुमा	९

		छैमारी हेमा रुडमा चाम्मा १०.३ अइमारी हेमा मिनावुलिममो मदिमची १०.४ सैमा लिम्मा दिम, छलफल हेमा मुइदिम १०.५ धारणा बनामैमानो रुडमा चाम्मा	१०.३ संरचना छैमारी १०.४ घटनाक्रम छैमारी १०.५ प्रेरणा लेमा छैमा हेमा लक्ष्य निर्धारण	१०.३ मिनावुलिम छाम्माखाम १०.४ सार छाम्माखाम १०.५ सैमा लिम्मा दिम १०.६ फलाम्माखाम कुडबुलिम छाम्माखाम १०.७ बुदाँ कुम्मा १०.८ इडाको सोस्को इस्काल्योको कुडबुलिम छाम्माखाम		१०.३ निपातमो छैमारी हेमा मुमा	
११.	प्लिमाखाम (वक्तृता)	११.१ अइमारी हेमा न्यो इसेकोदिम ११.२ संवेगात्मक हेमा टयाँछयोक्सा तर्कमो रुडमा लेमादिम ११.३ म्टुकखाममो सार रुडमा, लेमादिम ११.४ छलफल हेमा सैमा लिम्मा दिम ११.५ अन्तरक्रिया हेमा सामस्या छैमारी ११.६ समस्या समाधानपरक निष्कर्ष मुमा हेमा कथन	११.१ म्टुकखामडा फलाम्माखाम खिम्माखाम ११.२ संरचना छैमारी ११.३ घटनाक्रम छैमारी ११.४ खाममो म्टुकखाम छैमा लेमादिम	११.१ घटनाक्रम मिलामैमाखाम ११.२ सार छाम्माखाम ११.३ सारामैखा छाम्माखाम ११.४ सैमा लिम्मादिम हेमा तार्किक छाम्माखाम ११.५ बुदाँ कुम्मा ११.६ इडेको विधा हेमा म्टुकखामडा इस्काल्योको शाछाम छाम्मा	११.१ ओको विधाडाको त्याल्लाचीमो रुडदिम लेमा छैमा ११.२ भारा त्याल्लामो छैमारी हेमा रोमा लेमा	११.१ करण हेमा अकरणमो छैमारी हेमा मुमा ११.२ प्रत्ययनाका शब्द बनामैमा ११.३ समस्त शब्दमो छैमारी हेमा मुमा	९
१२.	कुडमुइदिम/ इहोमा (संस्मरण/ नियात्रा)	१२.१ अइमारी हेमा न्यो इसेको दिम १२.२ खामडाको रुडछखाममो रुडमादिम लेमा १२.३ म्टुकखाममो	१२.१ म्टुकखाममो स्वलाडा खिम्माखाम १२.२ म्टुकखाममो इडाको ह्यानि ओख्यानिको छैमारी १२.३ संरचना छैमारी	१२.१ भ्रमणमो म्टुकखाममो छाम्माखाम रुडमा लेमा १२.२ टोकिनुडडा म्टुकखाममो रुडमाकाम	१२.१ मौलिक हेमा आगन्तुक त्याल्लामो छैमारी हेमा रोमा लेमा	१२.१ वाक्यमो छैमारी हेमा मुमा (क) पुरुषनाका (ख) वचननाका १२.२ उपसर्गमो छैमारी हेमा मुमा	९

		सार रुडमा लेमा छैमा चाम्मा १२.४ छलफल हेमा सैमा लिम्मा दिम १२.५ डैडेको दिमडा रिलुड होसुडमो छैमादिम रुडमा १२.६ मुइदिम हेमा अनुमानडा ह्यानि ओख्यानिमो छैमादिम रुडमा	१२.४ घटनाक्रम, छैमारी, टिपोट हेमा मिलामैमाखाम १२.५ खाममो म्टुकखाम लेमा छैमा हेमा रुडछखाम लेमा छैमा	लेमा छैमा १२.३ स्वअनुभव मिलामैमानो इस्काल्योको शाछाम छाम्मा १२.४ सैमा लिम्मादिम			
१३.	खारुमी छामास्ये छाम्माखाम (सायरेमला / सम्मान पत्र)	१३.१ अइमारी हेमा संरचना छैमारी १३.२ ढाँचा हेमा शैली फ्लाम्माखाम १३.३ म्टुकखाममो प्लिमाखाम रुडमाचाम्मा हेमा अन्तक्रिया १३.४ सञ्चार हेमा कुडदिममो लामो शैली रोमा लेमा १३.५ छलफल हेमा सैमा लिम्मादिम	१३.१ डुडखाम खिम्माखाम १३.२ मौन खिम्माखाम हेमा छलफल १३.३ संरचना, ढाँचा हेमा शैली छैमारी १३.४ खाममो म्टुकखा छैमा लेमा १३.५ रुडछखाम लेमा छैमा रुडमा चाम्मा १३.६ सैमा लिम्मादिम	१३.१ सैमा लिम्मादिम १३.२ सैमादिम मुमा बनामैमाखाम १३.३ छाम्माखाम ढाँचा हेमा शैली फ्लाम्माखाम १३.४ लिम्मादिम छाम्माखाम १३.५ सन्दर्भ, ह्यानि ओख्यानिनाका रुडछखाम शाछाम छाम्माखाम	१३.१ फ्लाम्माखाम मो त्याल्लाचीछैम री हेमा रोमा लेमाखाम	१३.१ शब्दवर्ग, काल २ पछे कोटीमा छैमारी हेमा मुमा १३.२ वर्णविन्यासमो छैमारी हेमा मुमा (पदवियोग)	१०
१४.	किरात सिरिजङ्गा लिपिमो छैमारी	१४.१ अइमारी हेमा म्टुकखाम लेमा छैमा १४.२ खाम्ला छैमारी हेमा रुडमा चाम्मा १४.३ अइमारी हेमा द्योटुम्खाम्ला छैमारी १४.४ सैमा लिम्मा दिम, द्योटुम्खाम्ला हेमा खाम्ला १४.५ खाम्ला	१४.१ डुडखाम खिम्माखाम १४.२ मौन खिम्माखाम हेमा छलफल १४.३ खाम्ला हेमा द्योटुम्खाम्ला छैमारी १४.४ खाम्ला हेमा द्योटुम्काम्खाम्ला छैमा लेमा १४.५ लिपी लेमा छैमा रुडमा चाम्मा १४.६ सैमा	१४.१ सैमा लिम्मादिम १४.२ सैमादिम मुमा लिपीनाका बनामैमाखाम १४.३ छाम्माखाम ढाँचा हेमा लिपी फ्लाम्माखाम १४.४ लिपीनाका लिम्मादिम छाम्माखाम	१४.१ लिपीनाका फ्लाम्माखाम मो त्याल्लाची छैमारी हेमा रोमा लेमाखाम	१४.१ किरात सिरिजङ्गा लिपिमो स्वरवर्ण छैमारी हेमा मुमा १४.२ किरात सिरिजङ्गा लिपिमो अङ्क छैमारी हेमा मुमा १४.३ जोडेमोडेमो दिम छैमारी हेमा मुमा	१०

		डो द्योदुम्बाम्ला रुडमा चाम्मा	लिम्मादिम	१४.५ लिपीनाका रुडछुखाम शाछाम छाम्माखाम			
--	--	-----------------------------------	-----------	--	--	--	--

५. चुइमारी चुईमासाखाम हालाम्

इडाको चाम्मालेमा हेमा चैखाम्ला चुइमारी चुईमासाखाम हेमा चुइमारी टोमालोमाडा चैपा हेमा चैलिपाचीवा म्दुखामडा डैमानो चुइमारी खारु मुमालै चुईमासाखाम लुदिमे । राई चाम्लिङ लामो छाब्लाखाडा इडाको लामो ला लेमाखामची दे डोसोम्सा चैपावा चैलिपाचीलै चुईमारी खारु मुमा चाप्यो तिको भारा म्सासाखामची लोमानो चुईमारी चुईमासाखाम त्हुइमालै डासेको खारु मुमा चाम्मालै चुइमारी चुईमासाखाम हेमा छयोदिखाडा मुमेको म्छोको दिम मिना बुलिमलै चैभालेको लेमाखाम डैमालेमानो मट्टै चुइमारी टोमालोमा चापिये । राई चाम्लिङ ला लेमालै चैभालेको म्साखामची अइमारी, प्लिमारी, खिम्मारी/पर्वालाखाम्री हेमा छाम्मारीचीमो छयोदिखाडा चैपावा चैलिपाचीलै लुमा टुरेको दिमची मुमाटुरेको म्साखामची छयोदिखाडा खोमैमाची टुरेको राई चाम्लिङ लामो म्छिकुटो म्छिकुटो दिमची मुमा टुरे । चैलिपामो म्स्याँ म्ह्युडमा म्सिकि बैया दे डोस्को ईडे तिको भारा छैमानो छयोदिखाडा चुइमारी खारु मुमा टुरे । राई चाम्लिङ लामो केभाडो चुइमारी क्रोसुङ्ची हिडे हेमा चैपावा न्योलो खुन्योलो छयोदिखाडा चैलिपाचीवा चाप्योलो मट्टै चुइमारी खारु फ्रेमा टुरे । चुइमारी चुईमासाखाम लोदिमेपा खिम्बाखिम, चैलिपामो म्स्याँ म्ह्युडमा, म्दुखाम, चैलिपामो लेमा म्चाम्मा, सञ्चार, रिलुङ, डैदिमची, घटना, मुइदिम, डुङ, म्काम्मा लोदिमेपा हुइलोको भारा खारु मुमा टुरे ।

- अइमारी हेमा प्लिमारी, पर्वालाखाम्री/खिमखामरी तेनाकाछाम्मारीमो म्खामसुङ हेमा हालाम्ची भाराडा संचार, घटना, मुइदिम, डैदिमनाका खारु मुमाटुरे ।
- खिम्माम्मा/ पर्वालाखाम, मुमाखाम, त्याल्लाखा, राई चाम्लिङमो ल्युकोटामडाको खामची छैमारी दिम मुमा टुरे ।
- चैलिपामो म्स्याँ, म्ह्युडमा केभाखाले हिडे दे देम्नो डोस्को हेडे तिको दिम चैपावा छैमा लेमा टुरे ।
- चैपावा चैलिपालै म्कुरमामिलि छयोदिखाडा चुइमा टुरे हेमा चैलिपावा म्स्कात्योको चुइमारी खारु मुमा टुरे । केभाखाले चुइमारी खारु मुमा चाम्मा टुरे हेमा केभाखाले लाप्लिमामो रोंमाखाम मुमा टुरे ।
- आल्सेको डुङडा टायेडासेको भारा प्रविधिचीमो रोंमाखाम मुसा लाखाम चुइमारी खारु मुमा टुरे ।
- खिम्माम्मा चैखामलाडा इडेको भारा म्खामसुङ्ची चैपावा न्योलो लेमानो छैमा टुरे ।
- राई चाम्लिङ लामो इडेको छाब्डाको भारा क्रोसुङ्ची, क्षेत्र भ्रमण, परियोजना खारु, लाम्मा टैमाको दिमची, अइमा हेमा खोंखा क्रोसुङ्ची लेमा टैमा टुरे । राई चाम्लिङ लामो ईडेको भारा क्रोसुङ्ची लैमा टैमानो खोंमैसा चैलिपाचीलै खोंमैसा लुमाची टुरे हेमा राई चाम्लिङचीमो टुरेको रिलिङ होसुङडा पुनि खैमाचीनो लुमाची टुरे ।

निसरी/विधानाका चुइमारी म्हालाम :

(अ) त्याति : त्यातिमो चैमारीमो हिडसियेको चैलिपाचीनाका त्यातिनुङडा रुडमामो म्हालाममो पोमैमा मुमा तेनाका त्याति ला चुइमारिमो साखाम हेमा म्क्रोसुङ्ची पुनि टुरे । चाम्लिङ ला मो अइमारी/ अइमारिसाखाम, प्लिमारी/प्लिमासाखाम, पर्वालाखाम्री/पर्वालाखाम हेमा छाम्मारी/छाम्माखाम नाका मुमा लेमालै डैमानो चुइमान्ची टुरे । त्यातिमो चुइमारिडा त्याति अइमाखाम, त्यातिरुडमाखाम, त्याति मुमाखाम, संरचना छैमारी, त्याति प्लिमानो रुडमाखाम, पर्वालामा लेमाखाम, सैमालिम्मादिम, चरित्र खोमुइखाम, पात्र खो खोमुमाखाम, बुँदा कुम्माखाम, व्याख्या, सारांश, त्यातिसार, नैया

त्याल्लामो रुडमादिम, रुडमास्ये लेमाखाम हेमा रोंमाखाम, अनुछाम्मारी, अइसा छाम्मारी हेमा साछाम छाम्मारीची सोस्को हालाम मुमासोमा टुरे ।

(आ) रिसिया : रिसिया चुइमारिमो म्धि ला प्लिमाखाम हेमा छाम्माखाममो पोर्मा टुर्मेमा मुमा सोमा टुरेको । ओडा लयनाका स्वलापोसा खिम्माखाम, संरचना छैमारी, कुडदिमची छैमारी, सैमालिम्मादिम, सारांश, कुडरुडमास्ये, सैमादिम मुमा, सन्देश लेमा चाम्मा, रुडमास्ये बुभामैमा, हेमा रोमालेमा हेमा कुडडाको हिडसियेको दिमची म्हालामडा मुमा । चैभालेकोनो चैलिपाचीलै फलाम्माखाम हेमा साछामखाम छाम्मा हौस्यामैमाचीलो मुमाची ।

(इ) कुडबुलिम : कुडबुलिम चुइमारीमो म्धि रोमालेमाखाम चाम्लिड लामो प्लिमाखाम हेमा छाम्माखाम तेनाका रुडमाखाम चाम्माल्योमो पोर्मेमा मुमा । मिनामो बुलिम रुडमा खुमो म्धिकुटो म्छिकुटो लेमारुडमा चप्पा हेमा कुडकुयाँ पर्वालामा, पर्वालामा लेमा, सैमादिमलिम्मा, बुँदा कुम्मा, व्याख्यामुमा, सारांश, घटनाक्रम मिलामैमा, नैयाँ त्याल्लामो रुडमादिम मुमा, रुडमास्येद लेमा हेमा रोमालेमा, अनुछाम्मारि,अइमाछाम्मारी, फलाम्मालेमाखाम, हेमा हिडसियेसोस्को छाम्मारी खारुमुमा ।

(ई) त्यातिलुड : त्यातिलुड चुइमारीमो म्धि चैलिपाचीडा गध्यात्मक रुडमालेमादिम चाम्मालेमा रोमालेमाखाम हेमा छाम्माखाम तेनाका रुडमाखाम चाम्माल्योमो पोर्मेमा मुमा । त्यातिलुडनाका चाम्लिड लामो भारा सिप लेमाखामची मुमाखामनाका मुमा टुरे । त्यातिलुड नाका चाम्लिडलामो भारा सिपची चप्पा हेमा कुडकुयाँ पर्वालामा, पर्वालामा लेमा, सैमादिमलिम्मा, बुँदा कुम्मा, व्याख्यामुमा, सारांश, घटनाक्रम मिलामैमा, नैयाँ त्याल्लामो रुडमादिम मुमा, रुडमास्येद लेमा हेमा रोमालेमा, अनुछाम्मारि,अइमाछाम्मारी, फलाम्मालेमाखाम, हेमा हिडसियेसोस्को छाम्मारी खारुमुमा ।

(उ) रुपकखाम : रुपकखाम म्खाममो म्धि खारु मुखा रुडमास्येमो दिम पोर्मेमा टुरेको दिम मुमा। रुपकखाममो चुइमारी मुमेपा इडाको प्लिमास्ये, रुडमिरुड, प्लिमाखामचिमो रुडमास्ये, पात्र हेमा कुडकुयाँडाको खिम्मारी हेमा फलाम्मारीचीमो मुमाखाम मुमा लुमाची । रुडमादिमचीमो रुडमास्ये मुमाचाम्मा म्धि खारुमो छैमारी, मिना स्वलामो ढानि हुइनिको, आघात, गति,यतिचिमो दिम न्योलो मुमा डैमा । रुपकखामडाको मुमाखाम मुमेपा चप्पा हेमा कुडकुयाँ पर्वालामा, पर्वालामा लेमा, सैमादिमलिम्मा, बुँदा कुम्मा, व्याख्यामुमा, सारांश, घटनाक्रम मिलामैमा, नैयाँ त्याल्लामो रुडमादिम मुमा, रुडमास्येद लेमा हेमा रोमालेमा, अनुछाम्मारि,अइमाछाम्मारी, प्लिमास्ये, रुडमिरुड, प्लिमाखामचिमो रुडमास्ये हेमा हिडसियेसोस्को छाम्मारी खारुमुमा ।

(ऊ) खारुमी छाम्मास्ये : खारुमी छाम्मास्ये छाम्माखाम मुमाखामची भारा खारुमीचिडा रुडछ, बुइखाम्नि, सायरेमखाम, विज्ञापन, समवेदना, बधाइ हेमा भरपाइचि मुमालेमा । चाम्लिडला नाका ओडा इडाको खारुमी छाम्मास्ये भारा सिपचीमो शैलीडा छाम्मा मुमा हेमा नमूना सोस्को पुनि छाम्मा लेमा हेमा चप्पा हेमा कुडकुयाँ पर्वालामा, पर्वालामा लेमा, सैमादिमलिम्मा, बुँदा कुम्मा, व्याख्यामुमा, सारांश, घटनाक्रम मिलामैमा, नैयाँ त्याल्लामो रुडमादिम मुमा, रुडमास्येद लेमा हेमा रोमालेमा, अनुछाम्मारि,अइमाछाम्मारी, फलाम्मालेमाखाम, हेमा हिडसियेसोस्को छाम्मारी खारुमी छाम्मास्ये खारुमुमा ।

(ऋ) ल्युमाटाम हेमा किराँत सिरजंगा लिपि : ल्युमाटाम चुइमारीमो म्धि छाम्माखाममो मुमाखामडा चाम्लिडलामो खुन्योको अइन्योको ला रोमालेमा प्लिमालेमा न्योलोको ला प्लिमालेमाचाम्मालै छाचामचीलै चुइमाची हेमा किस्कात्योलो लेमामुमाचि । ल्युमाटामलै खामडा इडाको मुमाखाम इडेको सोस्को मुमाखाम मुमैमाचि । ल्युमाटामडाको उदाहरण, हेमा रोमालेमा मुखादिमची लाम्माटैमानो खोमुइमाची । चाम्लिडलामो ल्युमाटाम हेमा किराँत सिरजंगा लिपिमो छैमारी, रोमालेमा , छाम्माखाम, लिपिचिमो रोमालेमाखाम मुमा लेमा । चाम्लिडलामो भारा सिप हेमा संरचनालै हिडसियेसोस्को छाम्मारी खारुमी छाम्मास्ये म्दुखाम, भारा साछामचीमो इडाको चुइमारी हेमा होमाटोमाखाम खारुमुमा ।

(ए) त्याल्लाखा : चाम्लिडलामो तेभाखाले त्याल्लाखाम पाइना नाखोपुनि इक हाका त्याल्लानाकाडो तेभा रुडमास्ये इद्यो । ओस्योम्सा ईडाको त्याल्लाखामो रुडमास्ये, रोमालेमा, प्लिमालेमा हेमा म्दुखाम, म्धि खामडाको

त्याल्लानाकाडो तेभा नुडलाखामडाको त्याल्लाखाममो नाका रुड्मास्ये पोमालेमा मुमानो ला रोंमालेमाडा न्योलो काम्मा टुरे ।

६. चैलिपा होमाटोंमाखाम

चुईमारीमो धिटेको लेमाखाम, सिप तेभाखाले खारु मुमानो खारुखाम देम्नो लैडेको देम्नो लेमा छैमा चाम्मा दिमची खोमा हेमा होमा खारुलै चैलिपाचिमो होमाखोमा खारु लुदिमे । चैलिपा होमाखोमा खारु हाकारुड हालामनाका मुमा टुरे निर्माणात्मक हेमा निर्णयात्मक हिडसियेको खारु मुमा टुरे । चैलिपामाची ला मिलेसेको मिचापेको खारु खोमानो खुची भारा दे देम्नो मिलेसे मिछैडेको खोमानो होमानो चैलिपाचीलै फेरी सैमाचीमाचीनो चुईमाचीलै रोंमालेमाखामचीमो क्रोसुड्चीलै होमाखोमाखाम ईडे । चैमाचीखारुलै न्योलो चुईमारी न्योलो खुन्योलो अइन्योलोको खारु मुमानो भारा चैलिपाचीलै चैखामडा ढानी पोमाची टुरे तिको खारु मुमालै मुमा चाम्मालै ओडा पुनी हाकारा होमाखोमाखाम खारु मुमा टुरे । तिको हाका खारु अन्तरिक हेमा बाह्य होमाखोमाखारु मुमा टुरे । ओस्योम्सा मुमाटुरेको चुईमारीसाखामची केभासो चैलिपाची मिलेसे मिछैडेको भारा खुचिमो किचाम्मा किटोमाची भारा छैमानो चुईमारी हालामची मुमा टुरे तेनाका मट्टै खुचिमो भारा चुईमारी हालामनाका चैलिपाचीमो चुईमारी टोमालेमा म्हैपा मुमानो चुईमारी लेमाटोमा सुधारामैमानो चुईमारी खारुमुमा लेमा टुरे । चैखाम ६-८ आधारभूत तहडा आन्तरीक हेमा सुधारात्मक होमाखोमा हालामनाका चुईमारी मुमा खारु मुमा टुरे ।

आन्तरिक होमाखोमा हालाम तेभासो चैखाम खारु, खिमखारु, मुडछेमुमा , टोमालेमा खारु, व्यवहारिक टोमाखोमा खारु, शाछाम खारु, चैखाम भेलाटुर्मा खारु, छाम्मारी हालाम, प्लिमाखाम, सैमालिम्मा दिम, चैलिपमाचीमो खारु खोमाहालाम, घटनावृत्त अभिलेख, आत्ममूल्याङ्कन, हाजिरीजवाफ, वैनीरिप होमाखोमा हालाम, पोर्टफोलियो, अध्ययन भ्रमण, विद्युतीय सञ्चार माध्यामचीमो भारा क्रोसुड्ची टोमालेमा रोमालेमा मुमा टुरे । होमाखोमा हालामडा राई चाम्लिडला डा पुनि भारा लामो चुईमारी खारुसोडो अइमारी, प्लिमारी, खिममारी हेमा छाम्मारीमो संरचनाडा तेनाका त्याल्लाखा हेमा कुडछाम दिमची नाकाडो होमाखाम हालाम मुमा टुरे । ओको चैखाम ६-८ डा आन्तरिक होमाखोमामो भार ५०% डा मुमा टुरे तेनाका ५०% बाह्य होमाखोमामो भारडा मुमा टुरे नो तिको भारा १००% डा छ्यामुखाम खारु मुमा टुरे । छ्यामुखामडा सैमालिम्मा दिमची भारा म्दुखखामचीलै नेलमैमाचीनो मुमा टुरे । होमाखोमा हालामची हुईलो इडाको भारा खारु ओस्योम्सा मुमा हालाम ईडे ।

६.१ आन्तरिक होमाटोंमाखाम

निर्माणात्मक होमाखोमाखाममो अंक हुईलो इडाको सोम्सा पोमानो मुमा टुरे । ओकोपामो निर्माणात्मक होमाखोमाखामलै अभिलेखीकरण मुमानो भारा चैलिपाचीमो पोर्टफोलियो डैमा टुरे । ओस्को अभिलेखडा पोमानो डैमा टुरे । हुईलो इडाको अंक आन्तरिक होमाखोमा हालामडा पोमा टुरे ।

क्र.स.	होमाखोमाहालाममो क्षेत्र	भार
१.	भारा भेलाटुर्मा खारु	४
२.	अइमारी हेमा प्लिमारी हालाम	२०
३.	खिममारी हेमा छाम्मारी हालाम	१६
४.	सिम-माम्सुड छ्यामुखाम	१०

बुसिम तह (६) टुका हेमा (८) कुड होमा टोमामो आधार

खिमस्य	होमा टोमामो रिखँवा	हेमा टोमामो म्हैमाखामा	खिम होमा	भारा खिम होमा

१.	उपस्थिति हमाका चैखाम सहभागिता	हुङ्मास्या	२ हाका	४ ल्यू
		चैखाम सहभागिता	२ हाका	
२.	(क) ऐंमास्य हेमा प्लिमास्य	मछुङ्छानी ईमाको त्याल्लादा वुसिमखामलो नि ऐंमा छाम्मास्य	२ हाका	२० हानाम
		मछुङ्छानी वुसिमखामलोनि श्रुतिलेखन ऐंमा, छाम्मास्या	४ ल्यू	
		छाब्लाक्रोसुङ् ऐंमास्यमो वुसिखामदा सैमालिम्मा	४ ल्यू	
		कामेकोसौं दिम क्रोसुङ् फुङ्मो द्योनाका सैमारुडमा हमा उम्रुडमास्या	२ हाका	
		त्याति रुङ्मास्या - छियामा पुवामा मुवामा, मुपामी हेमा परिवेश, रुङ्	४ ल्यू	
		भाषिक प्रकार्यदा वुसिम हिङ्मादा फुङ्मानी	४ ल्यू	
	(ख) खिम्मास्य हेमा छाम्मास्य	खिम्मा, छैमास्या	२ हाका	इटुका १६
		साराम्मा	४ ल्यू	
		रुङ्मेकोस्या छाम्मास्या	२ हाका	
		सैमारुडमा छाम्मास्या	२ हाका	
		मखाल्योको खाम छाम्मास्या	२ हाका	
		खिम्मा, छैमास्या	४ ल्यू	
३.	सिममाम्सुङ् सैमालोमा	सिकमाम्मासुङ् सैमा-लोमा	१० नाम्रा	१० नाम्रा
भारा				५० डानाम

६.२ बाह्य होंमाटोंमाखाम हालाम

बाह्य होमाखोमाखाम हालाम अन्तिम छ्यामुखाममो भार ५०% डा मुमा टुरे । भारा छ्यामुखामडा सैमादिमडा इक दुङ्डा चुईमारिखाम डाकोभारा म्साखाम म्मुकखामडानिको सैमादिम पोमा टुरे । ओको म्मुकखामडाको छ्यामुखामडा तेभासों लेमाखाम, हेमा बोध, रोमालेमाखाम हेमा उच्च दक्षताडा सैमालिम्मा दिमडा मुमा टुरे । छाब्लाखामडा इडेको भारा उद्देश्यडाको चैलिपाचिमो लेमाचाम्मा, सिप, अभिवृति लेमानो तिकोसोस्कोडो होमाखोमा दिमडा प्रमाणीकरण मुमा लेमा टुरे । अन्तिम छ्यामुखामडको सैमालिम्मा दिम विशिष्टीकरण तालिकाडाको सोस्को पोमानो मुमा टुरे ।१

मछुडछानी दिम २०८०

(विशिष्टीकरण तालिका २०८०)

चैखाम : ८

विषय : चाम्लिङ राई भाषा

पूर्णाङ्क : ५०

क्र.सं.	क्षेत्र (पढाइ लेखाइ) रिखवा, खिम्बा, छाव्मा	होमा-तोमाखा (परीक्षणीय पक्ष)	तोय (ज्ञान)	लेमा (बोध)	प्रखाम (प्रयोग)	धाक्को मुमास्य (उच्च दक्षता)	सैमा खिम हेमा टोमा खिम (प्रश्न सङ्ख्या र अङ्क भार)			मछुडछानी दिम (स्पष्टीकरण)
							भारा सै (जम्मा प्रश्न)	उत्तर दिनुपर्ने सङ्ख्या (लिम्मा इमा खिम)	अङ्क भार (भारा खिम)	
१	त्यल्लास्य डेसुवा	त्यल्ला खाम	१				१	१	२	खामदा प्रखाम,तिराको दोकै लुरा त्यल्ला सिम्मा,तापो ईईमानो ईनुडडो कामेको त्योकोपामो त्यल्ला मिनुड ठसुडदा पाकानी (त्याल्ला ईमापा १ केभा ईमात्रे)
		त्यल्ला छैमा	१				१	१	२	सोक्को त्यल्ला नाका ई विफल्याटो नाका १, केभानुड एमासोक्को खै-खै नुश्र नाका ई, भारा ना, ई, ईकिनी १, होल्माको त्यल्ला - ईकिनीको त्याल्ला नाका १, ईईडो त्यल्ला, जाका १ तिरेलो संमा ईमाञ्ची नो मिनुड ठसुड भुमा लुमाञ्ची ।
		रुड पोर्मा		१	१		१	१	२	मिरिडासाडाको त्याति ला नाका ई नुडरुडमामो नुड रुडपामी, फ्लाम्पालुड त्यल्लाकोदा नाका ई , तिरेकोदा ई मुमापा भारा हाकारा त्याल्ला ईमानो म्नुड होकेमुसा प्लिमास्य दा प्रखाम मुमा ईमाञ्ची
२	रुड किनीको	न्योलो त्योलो त्याल्ला खिम्मा	१		१		१	१	१	खामदा प्रखाम तिराको ब/व छाम्सा नेलो छाम्सा त्योडा नाका सैमा लिम्मा इकिनीको भारा होलाको डाई डालुडनाका भारा त्याल्ला, न्योको प्रखाम छैमानो छाम्मा इमाञ्ची
		रुड ईठोसुड मुमा			१		१	१	२	इटो त्यल्ला दा इटो निख्लाम तिरेको ईसेको तिरेलो ह्यानी, ओख्यानी दाकादा दोकै हाकारा भाराई सैमानो त्यल्ला डाई डालुड नाका मछुडछानी त्याल्ला छैमा छाम्मा लुमाञ्ची पदखाम, विखाम लाकाने खाम् छाव्माखादा पाकानी ईसेको रुड ईमानो न्योको मुमा ईमाञ्ची
३	लाची वनिवालाम्मा	त्याल्ला रामा	१				१	१	२	नुड, खुनुड मछुडछानी हेमा खारुपद दाका दोकै, सीम हेमा, खारुमीखाम,विस्मायदीखाम,हेमा निखामदाका रेखाङ्कित पदखाम छैमाईमाञ्ची
		काखाम कुड्मो म्नुड,			१		१	१	२	दुड हेमा ईकिदुड नाका हाकारा, हेमा कुडखाम् म्नुड दाका मिन्दुड ठसुड हौमानो रुडमादिम कोलेलो मुमा लुमाञ्ची,

		हेमा मनुस्ड								
		रुड साताम् मा			१			१	३	सामा केपि हेमा साम्दुश्च दाका ई,न्योखाम,कखाम ,ईसाखाम हेमा प्रखाम नाका ई,वाच्यखाम दाका ई, न्योखाम ईसेखाम,रुडखाम कोष्टकमो रुडमादा वाखाम कोलेलो मुमा ईमाञ्ची
४	खिमस्य छैमास्य	तुमाता म	१				१	१	२	छाब्लाखाममो गदयखाम -शाछाम नाका केभादा सुका डा त्यल्लामो अनुखाम ईमानो हुईलोको सोक्को ई, सैमा दिम छैमा अनुखाम दाका ई सैमालिम्मा सैमा
		ला बनिवा ला म्मा छैमारी	१				१	१	३	(बनाम्माको खारुखौंमुमा पातिरोको) गद्यखाम नाका हाकाराखारु त्याल्ला ईटो हेमा भारा त्याल्ला छाबमा ईमाञ्ची
		लेसिमे को सैमा		१			१	१	३	दोकै विखाम दाका १२५ लो मो अनुखाम मिखोमो ईमानो १ डू २ लिम्मा ताएको म्छुडकोदुड कामेको रुडमिरुड लिम्मानो ल्युरा सैमा ईमाञ्ची
५	ठोपाकुम् मा हेमा भारा छाम्मा	गद्यखा म मा				१	१	१	४	छाब्लादा गद्यखाम विखाम नाका नाम्नानाम त्यल्लो मो गद्यखाम ईमा ल्युरा ठोपा कुम्मानो ईटोमो सीम्नादा भाराश छाम्मा ईमाञ्ची,
६	रुडमानो मुमा खारु	त्याति/ कुडवु लिम,ले खारु दिमका मु				१	२	१	४	त्यति हमा कुड वुलिम दाका दोकैनाखै ईटो वुँदादा वुसिमदा त्यति हमा कुडवुलिम छाम्मा ईमाञ्ची हेमा पालैले खारु दिमकामु / कुडदिम छाम्मानाका ई/ई सैमानो प्लिमा छाम्मा हेमा दोकैमो पोर्मानो सैम्मामो लिम्मा तिरे ।
७	खारुमी छाम्मास्य या	खिमनी मो ला बोला, खारुमी लाबोल । हेमा काम्मा लै लाबोल ।			१			२	३	खारुमी छाम्मास्य कुडदा लाबोला खिमनीमो लाबोला, खाम्बातिम लाबोला, खारुमी लाबोला,हेमा काम्पालै लाबोला, छाम्मा नाका ई (१) हेमा अफ्छवा लाबोला ,वुईमा लाबोला,भारा ईठसुड मुमानो दोको नाका नाखै ईटो सै दिम सैमा तिरोलाबोला, खारुमी लाबोला,हेमा काम्पालै लाबोला, छाम्मा नाका ई (१) हेमा अफ्छवा लाबोला ,वुईमा लाबोला,भारा ईठसुड मुमानो दोको नाका नाखै ईटो सै दिम सैमा तिरे ।
८	कुड फ्रेमा दिम लैमा	गखाम /पखा म विखाम मो खाम				१	२	१	४	छाब्ला कुडमो खाम नाका विखाम ,दोसी पाहोलोको दोकोनाखै म्छुडछानी पब्लिमो ईमा दोकै नाखैईटो हेमा अफ्छवा लाबोला ,साम्दुड लाबोला,कुडदिम रुड फ्रेमा लुमाञ्ची
९	खाममो	दुडलो		१			१	१	३	दुड कामेकोदा वुसिमलोदा पिछा सखाम

	छैमा दिम	कामेलो खामडो छैमा दिम							लिम्मा सैदिममो छाब्बादा त्याति/रिसिया/ कुडवुलिम / त्यातिलुड त्याति म्छुडो /योहोमा रुडमा / छिछाम/छाम उदरुतखाम मुमा त्योको वुसिमदा दिमक्रसुड छाम्मा छिबामा-पुवामा रुडमा दुडुश्रो कामेको हमा परिखामरुडमा मुहुई रुड रुडमा/ म्ठोयाँ डो परिक्षखाम ई/ हा रुडदा लिम्मा कामेको द्याडो चुप्पा सैमादिम त्युरा सैमा	
						१	२	१	४	छाब्बाकुड होल्मा मुमानो रिसिया/ त्याती/ कुडवुलिम/ धिछाम / म्छुडछानी छाम /योहोमा रुडमा/ दिमकामु खामदाका ईटो खै-खै हाका विखाम नाका खामगत अखाम बा रुड ईमाञ्ची नो त्योको पामो वुसिमदा विश्लेखा म / विवेचनाखाम /सिजनात्मकखाम हमा कुड्हेको चाम्मा परिखाम दोकै नाका २ हाकारा सैमा दिमईटोमो लिम्मा लुमाञ्ची
१ ०	धिनुड्ला छाम्मा	म्सखा लोलो छाम्मा				१	३	१	४	कुडनाका ईटो म्छुडछानी नाका हाकारा तिरेलो दोकै सिम टोकीनुड ईमानो टोकीनुडदा नामानाम हाडा त्याल्लालो धिछाम छाम्मा ईमाञ्ची ।
सैमाखाम मुम्मेपा खाम् दोहेन्यामैमा इसे ।										
चैखाम ६ हा ७ मो सैमाखाम मुम्मेपा चैखाम ८ मो विशिष्टीकरण तालिका खोंसा चैखाम ६ हा ७ मो भारा विषयक्षेत्र वैटेलो सैमाखाम मुमा तिरे ।										

मिन्मा :

- (क) तोयाँ : विशिष्ट तथ्य, प्राप्त सूचना, पुनः स्मरण हमा प्रतिक्रियामो मूल्याङ्कन मुयोको सैमा दिम ओकोनाका सेनिमे ।
- (ख) लोमा : चैलिपाचीवा च्योमा च्योमा पाछैदाको दिमची मूल्याङ्कन मुमालै त्योकोस्को सैमाची सेनिमे ।
- (ग) प्रखाम : ओदा राडुमेको, संयोजन मुम्मेको हमा व्यावहारिक क्षमतासम्बन्धी सैमा दिम सोनिमे ।
- (घ) धाक्को मुमास्य : व्याख्या, विश्लेषण, तर्क हमा समीक्षा ओस्को क्षमता परीक्षणसम्बन्धी सैमा दिम ओदा सेनिमे ।